Контрольный экземпляр

Бакъдар, вошал, цхьоагIо!

СЕРДАЛО

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКА ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ,
КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ КОМИТЕТА ГАЗЕТ

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 19 ЯНВАРЬ, 1991 ШУ. ★ № 8 (7954). ★ Мах 8 кеп.

СССР ПРЕЗИДЕНТА ЗАЯВЛЕНИ

СССР Президента М. С. Горбачева 17 январе Центральни телевидене гIолла яьй ер заявлени:

Новкъостий!

Снйсара бийсанна тIом болабеннаб Персидски залива зоне. Американски герзашцарча низаша Великобритане, Саудовски Араве кхыча паччахьалкхенний эскаращца цхьана дов чудаьд Ирака тIемен цхьайолча промышленнин объекташта, иракски герзашцарча низий позицешта.

Цу тайпара хьаштдоацар хиннад Ирака кулгалхоша дунен сообщества дIадехараш кхоачашде а шоай бIу Кувейтера арабаккха а ца тигарах.

Иракски агресси йолаеннача юххье денз Советски Союзо шнй де йиш йолаш мел дола хIама даьд дунен халкъашта юкъера кхохкам бола дов машара наькъаца къоастадара. ТIеххьарча миноташка кхаччалца чIоагIа къахьийгад вай тIом ца хилийтар, Кувейта шнй кортамукъале юхаерзаяр духьа.

ТIом болабале цхьа сахьат хьалхагIа хила мегаш Америка ВIашагIкхийттача Штатий пачхьалкхен секретарагара Бейкергара тIайийцача решене хьакъехьара хоам хьакхаьчача, аз цу сахьате Бушаца къамаьл а тесса предложени елар кхы тIа а — юкъарчал доацдаш Саддам Хусейнаца вувза а веле, — Кувейтера бIу юхабаккхара хьакъехьа цо кхы хье ца болийташ кхайкам белга вIаштIехьдаккхара гIулакхаш чакхдаха.

Цу цхьан ханна Багдадерча вай посола указани елар аз Ирака президентах дIа а кхийте, Джордж Бушаца са хиннача къамаьла хьакъехьа цунга хоам дIабе, аьнна, белгалдаьккхар иракски халкъа шнй хьаштий духьа, регионерча машара хьаштий духьа Кувейтера дIавака кийча волга дIаккхайкаданза дарг ца хилар. Цо йиш хулийтаргъяр тIом ца хьайта а халача балехи зенехи Ирак лорае а. Аз дIахайтар, шнй халкъен дунен сообществаш дезагIа дола хьашташ дага а долаш, алхха цаI мара боаца из никъ Саддам Хусейна лоацаргхиларга догдоахаш се волга.

Цу бийсанна вай кхайкар цхьадолча низ болашагIа долча мехкий, цу даькъе Франце, Китая, Великобритане, Германе, Итале, Инде кулгалхошка, дукхагIйолча Iарбий пачхьалкхенашта керте латтарашка дов кхераме гIаттаргдоацаш, из юхатохар духьа цхьана а Iалла а гIулакхаш чакхдахара уж тIахьехаш.

Iарбий халкъашта, американски халкъа, дунен халкъашта юкъерча деррнгача хьала Iалаьмате дукха бIун хIанзара тIема техникен юкъе а озаш беча тIемах мел доккха зулам даргда кхета а деш, вай, чIоагIа хала а хеташ, дIакхайкаду, тIом ца хилийта вIаштIехьа ца далар. ЩIаьхха а белгалдоаккх аз — тIемаца доацача наькъаща дов къоастадара де йиш йолаш мел дола хIама вай даь хилар.

ДIахайта безам ба са, хIанз Ираке болча советски наха юкъе лозаваь саг ца хилар.

Советски халкъ дог тийша хила мегаргда, мехка кулгалхоша, кхыча мехкаща, ВIашагIкхийттача Къамий Организацеца цхьана гIулакхаш чакх а доахаш, тIом сихагIа соцабаран машар юхаоттабаран долла хIама дергдолгах.

СССР Лакхехьарча Совета болхлой депутатски группо къахьегама коллективашка, берригача мехка къахьегамхошка даь

КХАЙКАРАЛ

Деза новкъостий!

Вайна массанена а дика ховш да, советски наьха хьал-таро массадолча хIаманна вайх хIаране дукха а дика а къахьегарах тийша долга. Продукташа товараши шортта цхьанне а хулийтаргдац вайна, нагахьа санна вай воаш болх дика ца бой. Из гуччахьара бакъдар кхетадарах латт экономика айяра толам балга, йоасдаьенна тикай тархеш хьалъюзалга, вай халкъа вахара хьал бокъонца тоаделга.

Укх тIеххьарча деношка вай мехка цхьадолча политически гIозарашка деш тIахьехамаш да — мехка политически забастовка яра хьакъехьа.

Вай республикашка йолаенна цхьайола процессаш пачхьалкхен органаша, вай мехка законашка хьежжа къестае еза, къахьегама коллективай балха режим толхаярах хьахинначунца а ца къестаеш.

Цо кхы а чIоагIагIа озаргба вай общества экономически проблемай шод, тIаккха цо а шнй аргIанна вай наьха вахар кхы а воча даккхарга, общественни юкъмоттигаш кхохкаярга вугаргва.

Тхо хоадамболлаш духьала да болхлой коллективаш гIулакхаш лоарзагIа доахача политически процессашта юкъеувзара, духьала да пачхьалкхенв общественнии органаша еча Конституцена духьаларча решенешта.

Цхьанна а бахьанащца бехказло хила йиш яц, нагахьа санна нах тIадувхача барзкъанна биркъе, меца хуле, нагахьа санна цар цIеношка сердали йовхали ца хуле.

Мехка чоалхане йолча хIанзарча юкъагIа оаха мехкара берригa къахьегамхой тIахьех политикаша вай тIахьехача забастовкашта юхадовлара.

Къахьегамга мара Iалашдулургдац сага хила хьакъ дола вахар.

РСФСР Лакхехьарча Совета кхоалагIа сесси гулъяра ха хувцарах дола РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«РСФСР Лакхехьарча Совета кхоалагIа сесси гулъярах» дола РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указ хувца а хувцаш, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

РСФСР Лакхехьарча Совета кхоалагIа сесси 1991 шера 21 январе городе Москве гулъе.

РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместитель. **Р. И. ХАСБУЛАТОВ.**

Москва, РСФСР Советий ЦIа.
1991 шера 17 январь.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СЕКРЕТАРИАТАГАРА

ХЬАДЕХАР

СССР халкъа депутатий укхал хьалхагIа дIаяхача съездашка 20 а кхы совгIа а болча СССР депутатий цIерагIа гIалгIай халкъа реабилитаци яра проблемах йола материалаш (кхайкаралаш) ебае а дIаекъа а хьежадар тхо. Цхьабакъда, из даьдац, хIаьта из Нохч-ГIалгIайченгара болча СССР халкъа депутатий бокъонаш ца лархIар, Регламент толхаяр ца.

СССР халкъа депутаташ А. Айдак, А. Айдэмиров, С. Авторханов, А. Анисимов, С. Белозерцев, М. Дарсигов, Н. Дмитриев, А. Кулиев, М. Лисицкий, кхыбараш. Кулгаш яздаьраш — верригаш а 40 саг.

СССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ IV-ча СЪЕЗДАГА ДАЬ

КХАЙКАРАЛ

Укх тIеххьарча цхьа бIаьи ах бIаьи шера цкъа санна дукхаза а Iазап тIаллоаттадаьд гIалгIай халкъа.

XIX бIаьшере — бIаьрчча этнически группаш хIалакъяь дIаьхай. Итташ эзараш дезал низагIа Турце баха дIабахийтаб. Шаьрача моттигашка баьха гIалгIай лоамашка хьалчулелхабаьб.

Шнй кортамукъале санна тIайийцар революци халкъо. 1919—1920 — 33 шш. — тоъал сатийна ха. ГIалгIай шоай пачхьалкхе хиннай г. Владикавказе культурно-административни центр а йолаш.

1933 — сталинисташа гIалгIашкара дIаяьккхай столица — г. Владикавказ.

1944 ш. — геноцид. Дерригa халкъ Къулбаседа Казахстане Iодахьийтад. Кийчбала 10 минот еннай. ТIадувхаш дIайха барзкъа доацаш, баа кхача боацаш цIувзаш Iан шелал йолча хана Iо а дига лай тIа Iокхессад къулбехьара халкъ. Алхха юххьанцарча шерашка ах совгIа халкъ деле дIадоал.

КПСС XX съездо бехке яьй из геноцид. ХьатIаэттар хрущевски «кIаьда ха».

1957 ш. — НГIАССР юхаметтаоттаьй, цхьабакъда, ГIалгIайченах «дIа а хоадайий» цун ах Даьхе дIалу Къулбаседа-ХIирийченна. Сталински кулгалхоша гIалгIай бокъо ца хилар чIоагIдеш яь классически операци яр из.

Цу хана денз гIалгIай халкъ, машара тIехьа, цIаккха а ца соцаш лакхерча инстанцей мел йолча наIарашка увтт, нийсхонга кхайкаш. БIаьш эзараш письмош, жалобаш, телеграммаш кхахьийтай, дехараш, кхайкаралаш даьд. Дукха цхьана болаш а цхьацца волаш а чакхбийннаб гIалгIай ерригача лакхерча кабинеташка гIолла. Парламентски средстваш ерригаш а чакхъяьннай.

СССР халкъа депутатий III съезде А. М. Беляков председатель а волаш Комисси хьожаьяр, хIаьта цо гIалгIаша дIадехар нийса хилар бакъдеш соцам а баьб. Цхьабакъда, дош хIанз я къоастаданза да. Хьежа кIаьдденнад халкъ. Регионе къамашта юкъера хьал Iалаьмате чIоагIа кхохкаденнад.

Оаха дех шугара, лоархIаш дола депутаташ, из дош сихагIа къоастадар.

Хь. ФАРГИЕВ,
СССР халкъа депутат.

Рыночни экономикага довлара

ДИКА ЛАРД ЕЛЛАЙ

Дукха дийцад рыночни экономика хьалашка болх барах. ХIанз кердача хьисапе къахьега деза ха хьатIаэтгтай. Из къаьстта бехктокхаме я республикерча гIишлонхошта эша материалаш арахецача предприятей коллективашта. Царех цаI я «Чечингагропромстрой» производственни объединенена чуйоагIа Атиев Микаил керте латтача Грозненски аьшкбетона конструкцей завода коллектив. Кердача системагIа болх дIаболабара мишта кийчо яьй хара духьа тха корреспондента массехк хаттар дир предприяте планово-экономически отдела начальникага Болдырева Людмила Гавриловнага.

Хаттар: Рыночни экономика хьалашка яьнна къахьега низ дIакхоачаргболаш йий шун коллектив, мишта кийчо яьй цо цунна?

Жоп: Цу лоархIамеча балха тхо кийчо е доладенна дукха ха я. Цун керттердар да болхлой цох дика дIа а кхийтта, цунах доккха беркат даргхиларах уж тешар. Укх тIеххьарча массехк шера тха предприяте шерра даьржа юкъеденадар бригадни подрядагIа, хозрасчетагIа къахьегилга. Цудухьа балха тIа бухсоцщаш хьахулачунга хьежжа мара хилацар болхлоша эцаш дола алапи а ахчан премиш а. Цунца дувзаденна хIаравар ше-ше гIалат валар а кхераш къахьега волавелар, цIенденна дIадаьлар къахьегамеи производственнии дисциплина телхаелга, балха ха зехьа йоаелга, лакхбелар цар материальни безам.

Хаттар: МалагIа беркат да цунах даьннар?

Жоп: Болхлоша тIагIертта къовсам лоаттабу арахеца продукци дукхагIа хилийта гIертарал совгIа из дикагIа хилийтара а. Нагахьа моттиг нийслац хIанз брак а яь, из дIайоаккхаш юха болх бе безаш. Предприятена пайда тIабоагIаргбола, къахьегама овсарле лакхъергйола наькъаш лехаш хадданза творчески къахьег предприяте болхлоша, керттерча специалисташа. Цу лостамагIа Iалаьмате дика кайоалаш къахьийгар цар дIаяхача пятилетка тIеххьарча шера. Долче, дикка айделар цар алапеш, эцаш йола премеш. ДукхагIа арахеца доладир халкъа эша товараш, иштта дукхагIа хилар бахача наха маьхах ду гIулакхаш, зIамигчун а доккхачун а кхомбаран хьурматдаран тIехьа лоаттабу къовсам чIоагIбелар.

Хаттар: Ше-шегIа хьахулаш мичад уж гIулакхаш, уж дерригаш а наха хьинаре къахьегарах дола беркат ма дий. Долче, цар йоакхо мишта яьй оаш?

Жоп: Болхлой къахьегамен бытовойн хьалаш тоадара, халача балхашта механизацин автоматизацин яра тIадерзадаь дукха балхаш даьд оаха, дIахо а де лерхIаш а да уж. Из дика кхетаду тха предприятерча болхлоша. Цудухьа уж балхара дIа-хьа бувлаш хувцалулга дикка кIезигденнад тхо долча укх тIеххьарча хана.

Хаттар: Рыночни экономикага даьнна къахьега доладалара мишта лард еллар оаш дIадахача шера?

Жоп: Цу даькъе дика ка яьннай ала йиш йолаш да тхо. Цунна тешалдеш да соахка оаха даьха къахьегама толамаш. Товарни продукци арахецара шера план 103,9 процент кхоачаш а яь, заданел тIех завода коллективо арахийцар 138 эзар сома маьха товарни продукци. ХIаьта халкъа эша товараш арахецара пачхьалкхен план кхозза совгIа тIеххоачаш а яь, уж арахийцад 142 эзар сома маьха. Шнй потребителашка продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд цо. Дог гIоздоахаш да тха кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а. Къахьегама овсарле шера планагIа лаьрхIачул 16,6 процент лакхъяьй оаха. Духхьал из лакхъяра чотагIа хьаяьй планал тIех ара мел хийца товарни продукци. Бийдал, электроэнерги, кхы мел йола материалаш кхоярах, хьаеча продукцега дIабода мах лохбарах планал тIех пачхьалкхенна баь пайда 136 эзар сом хилар. Уж хьокхамаш боккха лоархIам болаш да рыночни экономика отношенешка даьнна къахьегара.

Хаттар: Цу кердача системага яьнна къахьегара шун коллективана новкъарле ергйолаш, тIехьаюсаш бригадаш, цехаш йий шун предприяте?

Жоп: ХIанз укх сахьате цхьаккха бригада е цех яц тха тIехьаюсаш, пачхьалкхен декхар тIадусаш. ХIаьта царна юкъе а къаьстта дика болх а беш, даим яхье хьалхалаттарех я Куркиев Хьажмурда кулгалдеча аьшкбетона изделей цеха коллективи Евмеев Алексейи Амзаев Гилании керте латтача формовщикий бригадай коллективаши. Цар эггара хьалха рапорт делар дIадахача шера план кхоачашъярах. Иштта дика болх беш дIадоладаьд цар е керда шу а.

Интервью нийцар
Б. КОСТОЕВ.

ТIеххьарча дийнех цхьа шу дIадахийтадац Сунженски района «Победа» яхача колхоза хьайбаш леладераша пачхьалкхенга шура йохкара планаш тIеххоачаш ца еш. Масала, соахка заданегIа 1750 тонн йолаш, 1794 тонн дIаелар пачхьалкхенна. Иштта дика хьокхамаш гойташ дIаболабеннаб уж укх шера а.

Уж толамаш даха геттара доккха новкъостал ду колхоза, Бузуртанов Iийсас кулгалдеча цхьоалагIча ферма хьайбаш леладераша. Из цу коллективе венача хана денз къаьстта дика хувцамаш хилар. Колхоза кулгалхошта тIехьара ца воалаш, тоаяйтар цо, хьалха саг чува йиш йоацаш Iай чухьа шийла йолаш, ийнаш кагденна, пишк еха лаьтта ЦIе уголок. Хьайбаш лелийта арадоахача площадкашка асфальта йилла, ферма гонахьара карт а тоаяйташ лостам байтар коа-карта. Къаьстта йоакхо йир доахана рационага хьежжа массехана доакъар хилийтара. Иштта хувцамаш даьчул тIехьагIа, нах а дикагIа къахьега баьлар.

Дийнахьа моллагIча хана веча, массаза ферме кораве йиш я из. Хьайбаш леладерашта хьехамащца, цкъаза гIулакхаца новкъостал ду цо. Цхьанна сагага озабезам ца беш, массаргара цхьатарра хьабех болх. Цудухьа наха сий ду цун.

Х. МАГОМЕТОВ.

СУРТА ТIА: «Победа» яхача колхоза шурий ферма бригадир I. Бузуртанов.
И. ПЛИЕВА сурт.

БОЛХ ХЬИНАРЕГIА БУ

«Грознефть» производственни объединенена чуйоагIача предприятештен организацештен юкъе яьржача яхье укх тIеххьарча шерашка хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьайоагIа «Грознефтегаз» яхача мехкдаьттагазови управлене коллектив. Денгара денга шнй производственни хьокхамаш дикагIа а хулийташ, беркате дIадоладаьд цо керда шу а. Дерригача технико - экономически хьокхамий январа хьалхарча ах бетта задани тIеххоачашъяьй мехкдаьттагазови управлене болхлоша. Цу юкъа планал тIех цар даьккхад бIаьш тоннаш стабильни доаца газови бензин. ХIаьта заданел тIех шоай потребителашта цар дIаяхьийтай итташ эзараш кубически метраш газ.

Iалаьмате дика кайоалаш чакхдаьккхар цар дIадаха шу а. Товарни продукци арахецара пачхьалкхен план дикка тIеххоачашйир управлене коллективо. Цу даькъе шера планал тIех цар арахийцар цхьайтта эзар тонн совгIа стабильни доаца газови бензин. Чакхъяьккха, заданел тIех дIаяхьийта газ 117 миллион кубически метр совгIа хилар. Шнй потребителашта поставкаш яра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдир цо. Къахьегама овсарле шера планагIа лаьрхIачул 30 процент гаргга лакхйир мехкдаьттагазови управлене болхлоша.

Цхьаккха цех е производственни участок яц «Грознефтегаз» НГУ тIайийцача декхарех лоархIа ца еш. Царех я Сальников Владимир, Куликов Александр, Дзгоев Борис, Семенюк Александр керте латтача цехий коллективаш. Январа хьалхарча шин декада задани дикка тIеххоачашъяьй цар. Овсаре къахьегарал совгIа шоаш дIа мел йохийта продукци лакхерча сортагIа мара ара а ялийтац цар.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ТРАНСПОРТНИКИЙ ГIУЛАКХАШ

Город Грознерча, иштта цхьаццайолча районашкарча торгови организацешта эшаш дола мовхьаш лоаттадечарех ба «Чечингавтотранс» производственни территориальни объединенена чуйоагIача Грозненски автоколонна-1737 водителаш. Цудухьа объединене эггара бехктокхамегIа йола участок лоархIаш я цар къахьегаш яр. Из дика кхетадеча цар массаза а цIена кхоачашду шоашта хьалхашка латта декхараш.

Мовхьаш дIа-хьа дахьар га дIабода мах лохбарах. бензин. дизельни доагор, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах планал совгIа пачхьалкхенна баь пайда 720 эзар сом да.

Пачхьалкхен план меттел тIайийца декхараш а массаза дизза кхоачашдеш йола бригадаш, хадданза яхье хьалха латташ бола водителаш кIезига бац укхаза.

К. БАШИРОВ.

Шоай низах бIубенна...

Укх тIеххьарча шерашка хьинар кхо ца деш къа а хьегаш, башха-дика производственни мулаш доахаш хьабоагIарех ба Грозненски «Нефтепродуктообору д о в а н и е» яхача завода болхлой. Дикка тIеххоачашъяьй цар укх кердача шера хьалхарча декада дерригача технико-экономически хьокхамий задани а.

Цхьаккха бутт дIабахийтанзар цар дIадахача шера пачхьалкхен план меттел тIайийца декхараш а дикка тIеххоачаш ца деш. Цудухьа шера планал тIех цар арахийцар 142 эзар сома маьха товарни продукции пхийтта эзар сом мах бола халкъа эша товараши. Къахьегама овсарле лакхъяра шера задани дикка тIеххоачашйир завода коллективо. Шнй потребителашта продукци лоаттаяра долча договорни декхарех а толамца лоархIайир из. Хьаеча продукцега дIабода мах планагIа лаьрхIачул дикка лохбарах, бийдал, электроэнерги, кхы мел йола материалаш кхоярах заданел тIех цо яь валови доходаш 123 эзар сом да.

Къаьстта дика болх а беш, завода цехашта юкъе яьржача яхье хадданза хьалха латташ я Попов Владимири Ештокин Ивани керте латтача цехий коллективаш. Цар эггара хьалха рапорт делар дIадахача шера план кхоачашъярах.

Б. БАБАЕВ.

Москве хургья М. Мамакаева юбилей

Нохчий йоазонхочун Мамакаев Мухьмада 80 шу дизар дездеш я республика укх деношка. Довзаш да М. Мамакаева вайнаьха литература — проза, поэзи, публицистика — кхоллача мел даьр, цо цахаддаш мел хьийга къа.

М. Мамакаева цIи хада йиш йоацаш ювзаенна я вай дерригача халкъа историца. Бакъда, М. Мамакаева кхоллам ца бовзаш бисабац вай мехкара нах а. Цудухьа хIанз кийчъеш я кхы а цхьа лоархIаме мероприяти — 22-ча январе Москве Колонни зале вайнаьха йоазонхочун М. Мамакаева 80 шу дизарца ювзаенна сайре хургья. Цига дакъа лоацаш хургба республикера дукха нах. Нохч-ГIалгIай Республика йоазонхой Союза председатель Арсанукаев Шейхе, цига дIаводача хана, тха корреспондента даьча массехк хаттара укх тайпара жоп делар.

Корр. Мамакаев Мухьмада кхолламе, цун вахаре керттера да, аьнна. хетачох дувцал вайна, Шейхи!

— Ачхой-Мартане ахархочун дезале ваьв Мамакаев Мухьмад. Бера хана да-нана доацаш висав из. Берий цIеношка кхийнав. Бакъда, зIамига волча хана денз дешара тIаьхувш вола кIаьнк геттара дика дешарца, сакхетамца белгалвоалаш вар. Малхбоален къахьегамхой Коммунистически университете дешаш хиннав из. ТIехьагIа цо дукха къахьийгад вай республика партийни а советски а органашка.

30-ча шерашка геттара дукха къахьегаш ва М. Мамакаев вай литературе. Цу шерашка язъяьй цо шийн эггара лоархIамегIа йола произведенеш «Наьнацара къамаьл» яха поэма, арадоал цун массехк поэтически сборник.

Корр. Шейхи, Мамакаев Мухьмада вахаре репрессешца ювзаенна дукха халонаш хиннай. Цох лаьца дувцал вайна.

— Мамакаев Мухьмад цу хьакъехьа дола къамаьл дезаш саг вацар. Ткъеста шера шийна тIалаьтта Iазап дувцацар цо, ший къаманна тIалаьттар дувцар. Цох язде бокъо хиннаеце а М. Мамакаева язъяь моллагIа произведени вай хьаьце шийн халкъах Iазапе лаьттача шийн къамах ца дувцаш Iийнавац из.

Корр. Сенца дувзаденна да М. Мамакаева юбилей Москве хилар?

— Цкъа-дале, хьалха денз хьайоагIа традици я вай ерригача Союза теркам тIабохийташ йола событеш цу зале чакхйоахаш, хIаьта цу тайпарча событеех цаI я ер а, цул совгIа, вай маалара, М. Мамакаева кхоллам духхьал вайнаьха къаман ганз хинна а ца Iеш, ерригача Союза культура дакъа да. М. Мамакаев яздеш волча хана цунца бувзамаш леладеш хиннаб А. Фадеев, А. Серафимович, М. Шолохов, А. Твардовский, Н. Тихонов, М. Горький, иштта кхыбола вай цIихеза йоазонхой а.

Корр. Йоккха йий вай республикера Москве йода делегаци. Малаш ба группана юкъе?

— Кховзткъа гаргга саг ва вай республикера дIаводар. Вешта, Москве а ма бий вай студенташ, баха нах.

Вай республикерча группаца ба бовзаш бола культура деятелаш, йоазонхой, общественноста викалаш: Д. Г. Завгаев, А. Д. Яндаров, С. М. Беков, Г. Х. Эльмурзаев, А. Г. Киндаров, А. Айдамиров, А. Боков, С. Чахкиев, Х. Туркаев, Р. Хакишев, М. Давлетмирзоев, В. Белоглазов, иштта кхыбараш а.

Сайре чакхйоалаш цига доккха концерт хургда вай мехкара ансамблаша дакъа а лоацаш. Иштта москвичашта гургда вай «Жовхьар» «Сата» яхача ансамблаша оттаду халхараш, хозаргда вай иллеш а.

Корр. Шейхи, хьона баркал. дикача наькъа тIа хилда шо! Тхо сатувсаш хургда шо цIадахкарга а цига хиннар оаш тхога хьадувцарга а.

Интервью нийцар
Ж. БОГАТЫРЕВ.

ХЬАЛХАРА МУЛАШ

Шоаш соахка даьха производственни хьокхамаш тIа-тIа дикагIа хулийташ, хьинаре къахьегаш дIадоладаьд ер керда шу «Октябрьнефть» НГДУ мехкдаьттахоша. Января хьалхарча ах бетта план тIехкхоачаш а я, заданел тIех цар даьккхад бIаьш тоннаш мехкдаьттеи эзараш кубически метраш гази.

Иштта бIубенна керда шу дIадоладара дика къахьегама лард елла чакхдаьккхар цар дIадаха шу а. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул тIех даьккхар 32700 тонн «Iаьржа дошув». ХIаьта заданел тIех яьккхар ворхI миллион совгIа кубически метр газ.

Дика да НГДУ коллектива кхы мел дола технико-экономически хьокхамаш а, Соахка планагIа лаьрхIачул совгIа цо маьхалъяьккхар 118 эзар сом мах бола товарни продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра задани ялхи ахи процент тIехкхоачашйир. Уж производственни толамаш даха вIаштIехьдаьлар къаьнача скважинех бизза пайда ийбарах, дукха организационно - технически мероприятеш чакхъяхарах.

Массаза санна яхье хьалха а латташ, башха-дика толамаш доахаш я Ларионов Александр Васильевичи Асатуров Владимир Александровичи керте латтача промыслай коллективаш.

К. МАГОМЕДОВ.

ШИЙ БАЛХА ГОВЗАНЧА

«Малгобекнефть» НГДУ жилищно - коммунальни боахама болхлоша, кулгалхоша чIоагIа лоархIаши сийдеши ва газоэлектросварщик Агиев Борис. Хьаьнала къахьегаш, шийна тIадилла моллагIдола гIулакх даим цIена чакхдоаккхаш, шийца цхьана къахьегача болхлошца товши Iимерзен волаш болх беш хиларах сийдаьннад цун коллективе. Газоэлектросварщика балхах цул дикагIа кхеташ цхьаккха саг вац цу предприяте. Цудухьа балха эгтара лакхагIйола ялхлагIа разряд еннай цунна. Башха-дика производственник, тешаме новкъост, аьле лоацца характеристика лу цунна кулгалхоша, из мел вовзаш болча болхлоша. Из доккха тешал да.

Ше аьннар а де лерхIаш дар а массаза дизза кхоачащдеш оамал йолаш ва Борис. Къахьа дале а, доагIаш дар юхь-духьал дIаоал цо ший новкъосташка. ХIаьта коллектив барт-цхьоагIо йолаш хилийтара ший низ кхоачар ду цо. Ший декхараш цIена кхоачаш а деш, хьинаре къахьегаш вар — ший доттагIа лоархI Б. Агиева. Вахаро а ше къахьегаш даьхача шераша а Iомаваьв из иштта хила.

«Малгобекнефть» НГДУ ремонтно - механически цехе газоэлектросварщика ученик волаш ший къахьегама никъ духхьашха дIаболабир цо 1959 шера. Ше цу балхах дика кхета гаьча, ший опыт дог раьза а долаш, камаьрша шийна хьайовзийтача, вахаре а къахьегаме а ше нийсача новкъа ваьккхача кагирхой хьехамчоа Могульский Николай Ивановича тахан а тIехьа чIоагIа баркал яхаш ва Iаддалий Борис.

БархI шу даьккхар цо ремонтно - механически цехе газоэлектросварщик волаш болх беш. Хьинаре къахьегаш, хадданза яхье хьалха латташ из хилар ца зувш дисанзар цеха кулгалхоша. Цун производственни хьокхамаш белгал а доахаш, цкъа санна дукхаза а совгIаташ а тийлар цунна. ХIаьта 1963 шера Коммунистически парте членалла дIайийцар из. РМЦ бархI шера къахьийгачул тIехьагIа ший балха моттиг хувц цо. Цхьа бахьан доацаш дацар из а. Жилищно - коммунальни боахам эггара халагIа лоархIа участок яр НГДУ. Цига чIоагIа эшаш бар газоэлектросварщикаш. Цудухьа цига балха ваха раьза а хинна, таханарча денга кхаччалца цига къахьегаш ва из.

Хьинаре къахьегарал совгIа юкъарча балха тIа а доккха дакъа лоац цо. Жилищно - коммунальни боахама партийни организаце секретара, профкома члена декхараш кхоачашдеш ва Борис. Юкъарча балха тIа шийна тIадехка декхараш дизза кхоачаш ца деш виса моттиг нийсъенна, цкъа цIийвала вийзавац цун ший новкъосташта хьалхашка. Лоацца аьлча, бIаьхийн сийдолаши ба цун къахьегама никъ.

СУРТА ТIА: газоэлектросварщик Б. Агиев.

Б. БАБХОЕВА сурт.

ИЗ ПРОДУКЦИ ЧIОАГIА ЭШАШ Я

ХIара шера плани тIайийца декхараши тIехкхоачащдеш чакхъяьккхар дIаяха пятилетка Гудермесски «Мединструмент» завода болхлоша. Цудухьа дерригача технико - экономически хьокхамий пхе шера задани дикка тIехкхоачашъяьй цар. ЙоагIачул ши процент дукхагIа арахийцай товарни продукци. ХIаьта тайп-тайпара продукци маьхалъяккхара задани 101,1 процент кхоачаш а я, йоагIачул дукхагIа ехкай бIаьш эзараш сомий маьха продукци. Планал тIех паччахьалкхенна баь пайда 60 эзар гаргга сом да.

Халача балхашта механизацин автоматизацин ярах, дикагIйола технологин опыти шерра производствана юкъехувларах къахьегама овсарле планагIа лаьрхIачул 9,3 процент лакхъеннай. Заводе арахеца тайп-тайпара медицински инструменташ вай мехка дIакхаьча ца Iеш доазол арахьарча 31 мехка дIакхоач. Уж чIоагIа хоаташи дика дIаэцаши я Югославе, Чехословаке, Болгаре, Иордане, Тунисе, кхы дуккхача мехкашка.

ХIаьта вай мехка уж дIакхоач йиъ бIаь гаргга йолча регионе. Царех я городаш Москва, Фрунзе, Вильнюс, Ереван, Новосибирск, Къулбаседа Кавказера вежарашха йола автономни республикаш, кхы дуккха яраш а.

ДIаяхача пятилеткагIа ше даьха производственни хьокхамаш тIа-тIа дикагIа а хулийташ, къахьег завода машинашъераша укх кердача шера а. Января хьалхарча ах бетта дерригача технико-экономически хьокхамий паччахьалкхен план дикка тIехкхоачашъяьй цар.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, башха-дика производственни хьокхамаш доахаши хадданза яхье хьалха латташи болхлой дукха ба заводе. Царех ба слесараш Арцуев Асламбек, Зайцев Виктор, Матаев Шамиль, кхы дуккхабараш а.

Н. БОРИСОВ,
Гудермесски «Мединструмент» завода партийни бюро секретарь.

ПАРТИЙНИ ВАХАР: КОММУНИСТАХ ДОЛА ДОШ

БЕРАШТА ДIАДЕННА ШЕРАШ

ЗIамигача Надяй пхи шу даьннадар, нана йоацаш из даьца йисача хана. Цхьабакъда, даь а тарлац иштта дисача бера товр де, хIана аьлча, йиIнгаш шоай оамалаш йолаш хул. ГIайгIане, тeIа, йист хилара тIера йоацаш хьалкхувш яр Надя, школе аха йолаяллалца. Школе корабир цунна новкъостий, бIаргаш сийрдадаьлар, юхьа тIара безаме яр, ухар берашца ловза, лувча, хьунагIа комараш яха. Иштта дага а доацаш дIадахар шераш, хьатIакхаьчар школера вахар чакхдоала шу.

Школе деша ягIача хана, хьехархо хила уйла еш яр из. Цунна дезаденнадар бераштa алапаш довзийталга, фаьлгаш дувцалга, иллеш Iомаделга. ГIанахьа духьалъухар бераш, книжкаш, портфелаш, хьунашка яь экскурсеш. Шийна дагалаьттар кхоачашде, аьнна, эггара хьалхара гIа баьккхар цо 1937 шера. Сумски области Ахтырка яхача города педагогически училище деша эттар. Из йистеьккхачул тIехьагIа цу городе юххьанцарча школе балха йода Надежда Константиновна.

Машаре къахьегаш бар советски нах. ХьатIакхаьчар бирса 1941 шу. ТIабоагIача фашистий гIаьрахошта хьалхагIа духьалбаьннарашца бар украинцаш. Йоагар юрташ, моастагIаша хIалакйора городаш, дохадора наькъаш, боабора нах, чIоагIа къизал тIаэттаяр наха. Цу халача хана Надежда Константиновна моастагIчоа духьала чIоагIаленаш еча хьинаре къахьегаш хул. Цу ханара тIахьехам хиннаб: «Дерригa а фронтаl» — яхаш. ХIанз, тIом сеца дуккха шераш дIадахачул тIехьагIа, ала йиш я цун, ший декхар кхоачашдаьд, аьнна.

Вай эскара кхоачам ца хилар бахьан долаш, моастагIа соцаве магацар. ГIулакх тIехьашка дала дезаш эттар. Иштта дIаболхача нахаца Киргизски ССР-а Ош яхача городе яха кийчлу Надежда Константиновна а. Даьцара къасташ аьлар цо: «Хье лоралелахь, са сагот ма делахь, тIом дIабаьлча цIайоагIаргъя со». Кердача метте хьалхагIа берий беша воспитатель, тIаккха Пионерий цIен директор йолаш къахьега йолалу из. Ош яхача городе кораду цунна ший ираз. Укхаза Эскаре гIулакх деш вар зIамагIвола лейтенант Ваня Ивченко. Эггара хьалха вIашагIкхийтар уж Пионерий цIен юххе, дIахо шоайла тоъал байсачул тIехьагIа царех мари сесаги хилар.

Чакхбаьлар къиза, наха ца безаш хинна тIом. 1947 шера ИвченкотIар Нестеровская яхача станице баха боагIа. ХьалхагIа Надежда Константиновна балха отт «Победа» яхача колхоза берий беша воспитателалла, дIахо болх бу Нестеровски юкъерча школе эрсий мотт хьехаш. Ший предмет дика харца вIаштIехьдоал цун бераштa мотт шаьра Iомабе, царга нийса яздайта. Дукха ца говш белгалдаьлар из балха тIера хилар. тIаккха цунах завуч хул. Ший балха говзал лакхъяр духьа заочни деша а этте, чакхйоакх цо Нохч-ГIалгIай педагогически институт. Цун урокаш, массе а хана дика кийчо йолаш хулар.

Надежда Константиновнай хьаькъали, денали, говзали белгал а доаккхаш, Сунженски района халкъа дешара отдело керда хиннача бархI шера школен директоралла хьожаю из. Кердача школе эшараш дукха дар: тоъацар хьехархой, классаш, истолаш, гIандаш, кхыйола хIамаш а. Халонех ца кхераш йолча кердача директоро, дукха ха ялалехьа, школа дикача хьал тIа яьккхар. Школен болх тохкаш хиннача комиссешца дакъа лоацаш хилар со. Ала, деза, районерча школашта юкъе хьехамеи кхетамеи болх укхаза дикагIа латташ хилар. Цудухьа школе хулар директорий, хьехархой семинараш, кхыйола мероприятеш. Кулгалхочо беча балха раьза а болаш дIаухар уж. Ше пенсе яле а. хIанз а тIехь школе болх беш я Надежда Константиновна. Еррига а дIалаьрхIача, цун педагогически стаж 50 шу хул. Новкъостал ду цо къонача хьехархошта дагаух цо хьехаш хьалкхебаь хинна дешархой, царех дукхагIбараш, лакхера дешара заведенеш а яьха, наха пайданеча балхашка ба. Цхьабарий цIераш йоах аз: В. М. Попов, В. В. Бардин, А. П. Червин, В. В. Ворожейкин, Б. А. Дзангиев, В. П. Аромян, иштта кхыбараш а. Уж бIаргабайча хоза хет, гу цунна ше хьийхар ца дайналга.

Дицдалийта йиш яц Надежда Константиновнас общественни балха дакъа лацар. Дукхача хана хиннай из пропагандист, лектор, агитатор йолаш, хийржай Нестеровски станични Совета халкъа депутаталла. Массанахьа а шийна тIадилла декхараш дика кхоачашдеш хьаенай хьинар дола саг.

Цо дика къахьегар белгалдеш я цунна тийнна медалаш: «За доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941 — 1945 гг.» «В. И. Ленин ваь 100 шу дизара медаль», «Ветеран труда», дукха гийлен грамоташ, кхыдола совгIаташ а.

ЗIамига йолча хана денз, къамашта юкъера доттагIал дезаш из чIоагIде гIерташ хиннай Надежда Константиновна. Къаьстта лектор йолча хана, дукха дувцар къамашта юкъера доттагIал чIоагIа хилча, вай вахар дикагIа хургда, яхаш. Бакъда, хIанзарча хана из гIулакх цхьайолча моттигашка телхал. Тахан Прибалтике, Карабахе, Молдаве къамашта юкъе моастагIал чудолар чIоагIа новкъа хеташ я из. Иштта лоархI цо тахан гIалгIаштеи хIираштеи юкъе этта гIулакх а. Надежда Константиновнас могадеш тIаэц гIалгIай автономи ше хьалха хиннача тайпара юхаметтаоттаяр, цига дахача къамий бокъонаш цхьатарра а хургйолаш. ТIемаца доацаш, машарца хила деза из гIулакх, яхаш, дувц цо. Эрсаштеи, гIалгIаштеи, нохчаштеи, эрмалоштеи юкъе дукха ба цун доттагIий: Баркинхоева Елизавета, Арамян Валентина, Булгучева Валентина, Костоева Лида, кхыбараш.

Кхыча тайпара уйлаш йолаш хила йиш яц цун къамех болча нахаца, хIана аьлча, 30 шу даьннад из коммунист йола. Цхьанна хана парте Устав толхадаьдац, из телхадерашца къовсам лоаттабаьб, иштта коммуниста декхараш дика кхоачашдеш хьаенай Ивченко. Тахан партега хала ха кхаьчай, партена новкъостал эшача. Ленина хьехамах теша везача хана, партера удача наха раьза йоацаш я из.

Надежда Константиновнас ший дезал нийсача новкъа баьхаб. Цун шаккхе а йоI, лакхера дешара заведенеш а яьха, хьехархой, ба Безабеннаб царна шоай наьна болх.

Ивченкой истола тIа дада дукха письмош. Уж яздьараш ба цун хинна дешархой: агрономаш, зоотехникаш, лораш, хьехархой, инженераш, кхыбараш. ЧIоагIа баркал йоах цар шоай хиннача хьехархочоа. ГIадъяхе наггахьа бIаргех хий а доалаш, царга юха письмош яздеш ягIаш хул ветеран. Сона чIоагIа хоза хетаргдар, нагахьа санна, Ивченко Надежда Константиновна санна бола хьехархой юрташка, школашка дукхагIа баларе.

Т. ХАШИЕВ
тха штате воаца корр.

БЕХКТОКХАМ КХЕТАБЕЧА...

Тахан дукха хувцамаш хулаш латт наьха вахаре. Цудухьа, чIоагIа лоархIаме да, хIара саго шийна хьалхашка латта декхараш дизза кхоачащдар, ший балхах дог лазар.

Иштачарех цаI хет сона къахьегамца белгалваьнна дуккхача наха вовзаш вола Грознера № 2 йолча школа - интерната директор Домбаев Асланбек.

Укх 16 шера детдома хьисапе болх беш я из интернат. Цу хана денз доккхий хувцамаш хиннад цун вахаре.

Ший еррига дега йIовхо, берригa низ дIалу Асланбека, бераштa йIайха фусам хьаяра, цар вахар паргIатагIа, сакъердамегIа хилийтара.

Интернате дешаш а дахаш а дола бераш бIарг лакха саг воацаш цхьацца бехьанашца, шоай лоIаме диса да. Цар дукхагIбарий дайноаной а болаш ба. Бале а, шоай дезала а обществана а пайда лургболаш бац.

Массанена ховш да, берий ираз даьй-ноаноех тийша долга. Уж боацача берий ираз дизза хила йиш яц. Ший хана цIи хезача хьехархочо Сухомлинске аьнача дешаша чIоагIду из бакъхилар. «Ираз дола бераш, шоайла безаш, барттайнача дай-ноаной мара хила йиш яц. Иштача дезале хьалкхув бераш, кхычарца нийсдича, эхь-эздел долаш, дог кIаьда, къахетаме хул...».

Цхьаь дисача берий йоакхо е атта дац. Дукха низ а хьинар а дIадех цу гIулакхо.

ХIаьта халонех ца кхераш, ший декхараш дизза кхоачашдеш хьавоагIа Асланбек Азиевич.

Цун вахара позици — шийх тийша дисача берех къахетам бар, уж нийсача наькъа тIа дахар. Из да цо ший коллективагара хьадехар а. МоллагIа цо дIадоладаь пайдане гIулакх хьаллаца кийча хул из.

Доккха дакъа лоац берий вахаре тайп-тайпарча общественни организацеша а предприятеша а.

Царех цаI я завод «Красный молот». Бераштa лаьрхIа цар ду гIулакхаш, дийца даргдоацаш, дукха да. ТIеххьарча массайтта шера цар вахар берий вахарца дувзаденна да.

Цхьаккха зIамига а йокха а мероприяти чакхъялац интернате, заводерча болхлоша дакъа ца лоацаш. Шоайла чIоагIа тIера ба бераш а цар шефаш а.

Бераш даха а деша а корпусаш тоае лаьрхIа мел эшар массаза Iалашду заводо.

Цар чура фусамаш хозъеча а, кходац цхьаккха хIама. ХIара цIагIа, бос бола телевизораш, дукха ахча дIадахнйта нийца киноаппарат. ХIанз берий шоай, «Глобус» яха цIи тилла кинозал а я.

Лоацца аьлча, бераша дика кхетаду, шоаех дог лазаш, уж дагабоахкаш дукха нах болга а, шоаш цхьаь боацилга а.

...Сиха йода ха. Мишта кхоач ца ховш, хьатIакхоачаргья хIара бера интернатацара къаста, шоай вахара никъ харжа а лаха а еза ха.

КIаьнкаштеи йоIигаштеи хьалхашка дукха халонаш а, царца дувзаденна хаттараш а увтт; деша е балха мичахьа дахача бакъахьа хургда-те, професси малагIа хоржаргья-те?

Деша воде деша а, балха воде а ший дего къоабалъю професси харжа таро я хIара сага. Цига оарцагIовла а, царна нийса никъ дIахьеха а декхарийла ба дукхача шерашка даьна а нанна а когаметта лаьтта цар хьехархой а воспитателаш а.

Бакъдар аьлча, цу тайпара халонаш кIезигагIа я № 2 йолча школа-интернате.

ХIана аьлча, укхаза дика вIаштIехьдаьккхад профориентаце болх дIабахьар. БоагIаш бола теркам бу цу гIулакха. Дика уйла тIаяхийта, кийчъяь профориентацех йола уголок, тайп-тайпарча профессешта хетадаь сурташ, къахьегама турпалий наькъаш дувца стенд. Иштта, уголока цхьа дакъа хетадаьд «Красный молот» завода дикагIча болхлошта.

ХIаьта, бераштa уж дукхагIбараш, шоай шефаш хиларах, бовзаш ба. Боккхача лоархIаме гIулакх да бераш заводе гIолла а цехашка а экскурсешка кхувлар.

Цунгара дIаболалу бера хана денз къахьегамцара безам, дего тIаэцаш йола професси харжа а караерзае а аьттув дикагIа хул. Из декхар керттерчарех цаI лоархIаш я укхазара хьехархой коллектив а, кулгалхой а.

Иштта лоархIаме да къахьегама ветеранашца вIашагIкхетараш дIакхахьар а. Цига хьийхе хул тайп-тайпарча предприятешкара болхлой а.

Каст-каста школе баьхке хул ПТУ хьехархой а производственни мастераш а. Цар дувц училище малагIа професси Iомае йиш я, мел эшаш я хIара професси. Цу тайпара вIашагIкхетараш традици хинна дIаэттад интерната вахаре.

Цудухьа, бераша шоай ханнахьа кийчо ю училище е кхыча дешара заведене деша даха. Тайп-тайпара я уж Iомае гIерта профессеш: бурувдеттараш, водителаш, токараш, кондитераш, иштта кхыяраш а.

Бераш интернатацара къаьстадар аьнна, царцара бувзам хоада ца беш, уж тесса ца буташ. Цар дешарга, гIулакхашка бIарг лоkхаш хул хьехархой коллектив.

Цу даькъе моттиг кхоач интерната директорга Домбаевга, хIана аьлча, эггара хьалха моллагIдола бехктокхаме хIама цунгара дIадолалу.

Т. АМИШЕВА.

КЪОВСАМ

Дукха ха йоаццаш редакце баьхна хилар Малгобекски районерча «Кавказ» яхача совхозера болхлой. Царна юкъе вар цу боахаме вIашагIъеллача стачечни комитета викал, агроном Б. Илиев. Цар тхога дийцар коллективана хетар теркал ца а деш, совхоза доал де ца везаш вола кулгалхо хьожаварца эттача хьалах. Иштта цар дийхар шоашта из проблема къоастаеча могаш дола новкъостал делга. ХIаьта тхо дерригнена духтIадовла дагахьа цу совхозе даха хилар.

Къайле яц, Малгобекски районерча «Кавказ» яхача совхоза болхлоша застойни оалача шерашка административни Iоткъам, моллагIа хIама дохадеш бола волюнтаристски гIулакхий низ лайналгах. Из Iоткъам а низ а бокъонца цар лайра 1975 шера колхоза реорганизаци яра йола «эксперимент» дIайолайнча. Цу экспериментa автораша, ахархошка хаьтта хIама а доацаш, каьхата кIал кулг яздарца «Кавказ» яхача колхозах совхоз хьайир. Иштта цар из «эксперимент» чакхйоаккхача хана «Кавказ» колхоза доалахьа хинна дукхагIдола лаьтташ лоаллаха ядача «Луч» яхача а ГI. Ахриева цIерагIча а совхозашта дIаделар. Цул совгIа, керда хьаьйча «Кавказ» яхача совхоза, районерча кхыча боахамашка а санна, качделлар цу моттигашка леррттIа хьахулаш йоаца комсаш лелаелга. Вешта аьлча, керттерча даькъе комсаш лелаяра лостамагIа дегIакхувла лаьрхIар цар цу районера совхозаш. Из дарца духхьал «Кавказ» яхача совхозера къахьегамхой букъ тIа IотIаджар дуккха миллионаш ахча.

Мадарра аьлча, 1970-ча шерашка Малгобекски районе чIоагIа баьрка хиннача комсаш лелаяра боламах къаьстта дувцаргда вай. Бакъда, белгалдаккха деза, цу гIулакхо «Кавказ» яхача совхоза экономика толхаяьлга, боахамах Iаламате дукха декхар хьоарчадаьлга. Совхоза болхлоша дуккхача шерашка лайна гIожа администрировани из даь Iанзар. Тахан воаш кхачанца Iалашдеча ловш йола халонаш вай ювз цу шерашка юрташкарча фермашкеи кхашкен бе-башха ца хеташ болх бара хьалаш хьакхолларца, ахархой лаьттан тIа къахьегара безам боабарца. Из къаьгга хьагуш дар цу совхозе а.

Нагахьа санна, административни Iоткъам лоаттабара методаш юкъера цIенъенна дIаьннаяларе, нагахьа санна хIанз а тIехьа юртбоахама производствана доалдеча командни лостам бецаре, цу боахамо лайнача халонехи эзача балахи дувца а эшацар.

ХIанз оаха шоана дувцаргдола истори декабрь бетта хьалхарча деношка дIадоладелар. «Кавказ» совхозе хинна директор кхыча балха тIа вахарца дувзаденна из боахам кулгалхо а воацаш бисар. ТIаккха 3 декабре халкъа депутатий Малгобекски горсовета президиумо решени тIайийцар, цу моттиге районе дика вовзаш вола парте горкома секретарь хинна, хIанз, РАПО председателалла болх беш вола М. Б. Акмурзиев вахийта, аьнна.

Укхаза белгалдаккха деза, президиумо из дош уйла ца еш сихъенна дийцалга, хIана аьлча, цо из решени совхоза коллектива хетар теркал ца деш тIайийцар. ХIаьта коллективо ший собране, массава раьза а волаш, кхы кандидатура оттайир — тIеххьарча хана укхаза керттерча агрономалла болх беш вола Т. К. Морзиев. Горсовета президиума членаш шоай решени низаца чIоагIъе гIортанзар. ХIаьта М. Б. Акмурзиевс коллектив раьза йоацаше а боахама кулгалде отта ший бокъо яц, аьнна, самоотвод ярца дIабаьккхар дегIабоагIаш хинна кхохкам.

10 декабре горсовета президиума выездной заседане совхоза болхлоша дIадехар, кIал кIийле йолаш а нийса а лаьрхIа, кхоачащдир. Оалаш махиллара, шаккхе а оагIув барта яхар.

Бакъда, гIулакх цу тIа чакхдаланзар. Укхаза юкъегIертар кхоалагIа низ — республика юрта боахама министерство. Хьагучадаьлар, «Кавказ» совхозера вакантни моттига хьакъехьа министерства ший уйла хинналга. 17 декабре совхозе вера юрта боахама министра заместитель М. А. Арбиев, цо совхоза специалисташ, подразделеней кулгалхой хьагул а баь, царна министрана бакъахьа хеташ йола кандидатура йовзийтар — Б. Б. Манкиев, из массехк шера «Алханчуртский» совхоза кулгалдеш, цул тIехьагIа горисполкома председатель хиннав.

Цу хоамо коллектив цецъяьккхар, хIана аьлча, цкъадале цу хана директорски моттиг вакантни яцар. Цхьа кIира дар совхоза коллективо хьа а хержа, горсовета президиумо чIоагI а ваь Т. У. Морзиева кулгалхочун декхараш кхоачашду. ШозлагIадале, кхетадеш дацар, массане а бIаргашта кIал бокъонца вола специалист хьа а хинна, совхоза гIулакхех дог а лазаш саг хилча кхычахьара хьа а воалаваь, директор Iохоаве гIортар. КхозлагIа-дале, 4 декабре горсовета решенена раьза боацилга дIахайгар духьа юрта боахама министерстве коллектива викалаш бахача хана царна цига дош деннадар решени тIаэцаш коллективана хетар теркалдергда, аьнна. ХIаьта юххера а дуккхабараш эгIазбигар М. А. Арбиев совхоза болхлошца вIашагIкхета, аьнна, дийхача а тIехьа из царца къамаьл де раьза ца хиларо.

Иштта Малгобекски горсовета председателa заместителаца М. Ю. Боковца, горсовета орготдела заведующеца Р. Ахильговаца, КПСС горкома секретараца М. А. Долтмурзиевца къамаьл деча хана тхона гучадаьлар юрта боахама министерства Манкиева хьакъехьа решени тIаэцача хана района кулгалхошца дага ца баьнналга. Цул совгIа, царца цу хьакъехьа вIалла къамаьл ца хинналга. Центро ший лоIам моттигерча Iаьдала хьалхабаьха йола дIадахача шерий практика яцте из? Нагахьа санна, ведомственни хьакимаша Iаьдала лохерча эшелонашкара инициатива IотеIаеш хилча, тIаккха моттигерча Советий бокъонех дувца эший-те? Тахан цу боахамерча а горсоветерча а наха дикка уйла йича а кхета магац фу дага долаш юрта боахама министерство Манкиев низагIа директоралла оттаве гIерт.

ФуннагIа - моллагIа дувце а, юрта боахама министерствас цу совхозера хьал чоалхане дерзадаьд. Тахан районерча наха дувцаш хьахоз: фу кулгалхой ба ераш, фу Iаьдал да ер, нагахьа санна шоаш тIайийца решени чакхъяккха а низ ца хилча, яхаш.

Бакъда, совхоза коллектив цу хьакъехьа шийна могар деш духьала лаьттар. Цхьабакъда, кхы ца хулача даьлча, юрта боахама министерства яьча решенена духьала 28 декабре забастовочни комитет хьайир. Цун кулгалхо ва хьакхарч лелаеча ферма бригадир Лебедев Сергей. Мадарра аьлча, боахама кулгалдеш я стачком. Совхоза чура гIулакхаш леладу директора заместитела А. Т. Герасименкос.

ХIаьта Манкиев директорски кабинет дIалаьца вагIа. Бакъда, цхьан болхлочо цо яхар дац. ХIаьта юрта боахама министерствои боахамера болхлойи шоайла вIашдухьала латтар гетгара чоалханеча хьале дийрзад, тIеххьарчар кхы де хIама доацаш забастовка дIакхайкаьй. Тхо цу тайпара решени могае дахкац. Забастовка — из ший бокъонаш лораяра дикагIйола метод яц. Цхьабакъда, цунах бола бехктокхам шоашта дIатIаэца беза, коллективо дувцачунга ла ца а дувгIаш, из хьаяйтараша.

Тхо 5 январе цига колхозникий собране хилар. Шоана мотта тарлу, тхо колхоз аларца гIалатдаьлча санна. Бакъда, 2 январе денз Малгобекски районе «Кавказ» яха совхоз йоацаш я. Боахама къахьегамхоша шоай решенеца цунах юха а колхоз хьаьй. ХIаьта, законо дIа ма деххара, халкъа депутатий станични а городской а Советий исполкомаша коллектива решени чIоагIъяьй, колхозхой устава регистраци яьй. ХIанз укхаза де дезаш дусар да законин кIийлен тIа юрта боахама министерствацара дIа-са къастар. Оаха уж дIа-са къастанза боландаь укх материала тIа цу боахамах совхоз оал.

ХIанз собранех дувцаргда вай. Цига дакъа лоацаш 130 саг вар. Цар массане а цхьа уйла белгалйоахар: Манкиев тхона эшаш вац, из фу кулгалхо ва хов тхона, яхаш.

Цу собране къамаьл дир республике цIи хезача жаIуно, СССР Паччахьалкхен лауреата, Ленина ордена кавалера Муцагов Гелане.

— Нагахьа санна оаха тхоаш долча йоагIаш йола порядок ца оттайой, — йоахар цо, — тхона хьалхара хьа а вена саго ергъяц из. Вай Манкиевх дувца эшац. хIана аьлча, из вай кулгалхо вац. Вай декхар да боахаш латта воай боахам кIалхара баккхар.

Собрани чакхъяьнначул тIехьагIа тха къамаьл хилар массехк сагаца. Уж берригаш а цхьа уйла йолаш бар. Царна бакъахьа хетар юрта боахама министерства, цIаьхха а уйла а яь. коллектива хетар теркалдича. ХIаьта, из проблема къоастаяра кхы тайпара никъ гацар царна.

Муцагов Гелане аьлар:

— ТIеххьарча хана дукха дувц вай демократехи гласностахи. Хетаргахьа, цхьайолча моттигашка бокъонца йолаш хургья из. Цхьабакъда, тха истореца из йоацилгах дувца а эшац. Шийтта шу да сона Морзиев вовза. Цунах ший болх бовзаш специалист, дика новкъост ва аларал совгIа, кхы даккха гIалат дац. ХIаьта Манкиевс леладечох кхета магац сона. Из хьахьожаваьча министерства духьале йора, аьнна, цо духьале е ягIацар. ХIана аьлча, иштта ше ца веззаше а низагIа хьатIа а вена коллективаца болх бе безаций цун. ТIаккха малагIа болх хургба цунах? Тхона хетачох, цо харцахьара позици лаьцай. Кхымелдар дIадаьлча, хьалха из балха хиннача а дикагIча оагIорахьа вувцац из. Наха дувцачох, «Алханчуртский» совхоз цу хьале кхоачаяьр а из ва.

Цу тайпара уйла йолаш вар «Кавказ» совхоза директора заместитель А. Т. Герасименко а. Цо йоахар:

— Командно - административни диктато укх хьалага кхоачабаьб вай мохк. ХIаьта, хIанз а ка ца яла гIерташ духьала латт из. Тахан мукъагIа нахага паргIатта болх байтаре, уж шоай боахама, цун лаьттай дай хулийтаре. наха шоашта везаш, лоархIаш вола саг кулгалде оттавайтаре бакъахьа хетар. ХIаьта оаха хержача директора хьакъехьа аьлча, из цIена, наха везаш саг ва. Вешта аьлча, коллектив из цу балха тIа чIоагIвалцца саца лерхIаш яц. ХIаьта сона из нийса а хет.

Цу тайпарча гIулакха гонахьа тайп-тайпара йоахараш дувцараш а корабоагIа. Цар шоай дIаьхача метташца кхы а чоалхане дерзаду этта хьал. Иштта, доацар а дувцаш, коллективера нах эгIазкхувл. Масала, цар хьалхатувс коллектив ший амбицешца ше яхар дергдола, шийна атта вола саг оттаве гIерт, яхаш. ХIаьта укхазарча хьалага диллача, уж хабараш цар кIал кIийле йолаш дувцац. Из мадарра хьахьекхар совхозе балха боацача, бакъдолча хIаманна тIехьа латтача нахаца тха хиннача къамаьлаша. Цар цхьан багара доагIаш санна йоахар: коллектив бакълув. Цо дIадехар, цунна хетар кхоачашдинза даргдац. Цудухьа из гIулакх кхы гIор ца а доаккхаш, сихагIа къоастадоре бакъахьа дар. Из уйла белгалъяьккхар Нови Редантерча № 24 йолча школа хьехархочо Л. И. Цечоевас:

— Са Манкиевна духьал доаладе хIама дац. Бакъда, из директор волча хана «Алханчуртский» совхозера гIулакхаш да веларгволаш дацар. Со шек я, «Кавказа» колхоза экономика а чIоагIъе цун вIаштIехьдаргда аьлча. ТIаккха воашта ховше а из коллектив ахка санна йохийт вай. ХIанз дукха дувц вай тIайийцача республика суверенитетах. Цхьабакъда, цунах дувца эшац, нагахьа санна, вай къахьегама коллективай, юртий, района Советий законни бокъонаш лора ца йой.

Министерства хьатIавайта Манкиев цу дерригнех фу уйла йолаш ва хьажа лаьрхIар оаха. Бакъда, шоззе а цунца вIашагIкхета аьттув баланзар тха. ХIана аьлча, ахархоша яьхачох из балха хьавеча, кабинете вагIаш цхьа-ши сахьат а даьккхе, дIавода.

Цхьа бутт совгIа ха я Манкиев совхоза директоралла дIатIавахийтара дош къастанза латт. Хьалхарча ханашка нийслуш хиннари цу совхозе тахан латтари цхьатарра лархIа йиш яц. ХIана аьлча, «Кавказ» совхоза коллектив, шоай боахамера воаца саг тIа ца эцарца дуккхача шерашка шоашта Iоткъам тIалоаттабеча ведомственни диктата кIалхаръяла гIерт. ХIаьта тхога хьаттача царна хетар теркал ца дича а далац.

М. ОЗИЕВ,
«Голос Чечено - Ингушетии» газета отдела заведующи;

М. ЧАХКИЕВ,
М. БАРАХОЕВ,
тха спецкорраш.

КОКЧЕТАВЕРА ДЕНА КАЬХАТ

ОАШ ЭЗА БАЛА БИЦЛАЦ, ВЕЖАРИЙ

Укх деношка кхаьчад тха редакце ер каьхат. Гаьнарча Кокчетавски областа, Келлеровски районерча Краснодольск яхача юртара да ер. 1944 шера нохчийи гІалгІайи ДаьгІастенах баьхача хана 10—12 шу даьнна кІаьнк хиннав укх каьхата автор. Ше эрсе ва из. ХІаьта вай Казахстане Іохкачарах, цига вай эзача халонах, гІалгІай берашца шийхиннача доттагІалах язду Курповский Иван Игнатьевича.

1944 шера март бетта «Халкъий баьчча» лоІамагІа шоай мехках а баьха, тхо долча Кокчетавски областе Іобахкийтар дуккха гІалгІайи нохчийи. Ховш ма хиллара, тха областе март бетта а тІехьа лоа а уллаш шийла Іа хул.

Тахан санна дагадоагІа сона, Таинча яхача станцера тхо дахача Краснодольск яхача юрта кхаччалца 80 километр бІаьхача новкъа соалозашца боалабора дІайхача барзкъах лоадама хІама тІа ца дувха шун мехкахой. Тхона чІоагІа къахетар царех. Белгалдаккха деза, шо арадахалехьа массехк бутт хьалха денз, чІоагІа сий доаца нах боагІа, цар дийна боллашехьа нах буъ, шоаш ма дарра оакхарий да уж, яхаш, района хьакимаша кхерамаш тхона тІатийса. ХІаьта хІанз тхона бІаргагушбараш тхо санна нах бар, тхона тара дар цар бераш а.

Гуш дар новкъа боагІаш цар чІоагІа халo эзалга. Са чу доаллалга мара гунахьа доацаш гІелбенна бар.

Дика дагадоагІа тІабаьхкараш юрта клубе Іобаьха, цул тІехьагІа хІара дезалагІа дІа-хьа нийсбаь. Атта ха яцар из цхьаннена а, бакъда шун мехкахошта шоза халагІа дар. Цхьадолча цІагІа 10—12 саг тарлора тхо. Метташта меттел ча дар кІал тесса. Хьал даа хайра хІама дацар. ХІаьта лоа дешачул тІехьагІа, дерригаш а канаш лохьаде ухар. БІаьсти гІалгІайи нохчийи цхьацца балхаш де арабаьлар. Цхьабараша бийда кирпишк еш бар. Из хала гІулакх дар, къаьстта доацача дуача хІаманга хьежача, гІоарал дайна дукха бар.

ЦІакхха а дицлац сона, хІара дийнахьа яхар санна моцалах, шелалах байна нах дІабохкача хана мурдаша даьха зикар. Тхо, эрсий кхетацар цар яхачох, баккъала, чІоагІа дег чу дужар из. Тахан, юрта йисте доккхий бусалба наьха кашамаш да. Цига кІезига бахкац цу шерашка байна нах. Тхоашта могар деш Іунал а деш оаха боча а леладу уж. Гонахьа дика карт яьй. Юкъера йоархІаш дІайоах. Бакъда, цу хана дегІа дахчан чурташ (бетонни дараш догІа таро мича яр) дукхагІдараш мурденнад.

ЧІоагІа хала дар кхувшбоагІарашта. Уж шерч лехкаш хулар дукхагІбараш. Сона дукха дагабоагІа гІалгІай кагирхой, цар прицепщикаш, шерч лехкаш балхаш даь. Шовзткъа градусага дІакхоачаш шелал йолча Іана замалахьа доакъар, ялат, хьу дІа-юха кхухьаш хулар шерч лехкараш. ХІаьтта кхийна уж кІантий цІаккха а деналах беха гацар тхона. Царех цаІ са доттагІа а хилар. Из ва тахан а тІехьа аз сий деш лоархІаш вола Экажкъонгий-Юртара Албогачиев Іусман.

Дика дагадоагІа сона цун кхоаччара нах СибарегІа эза халo лоа ца луш кхелха.

...ДІадахад шераш. Вахар а хувцаденнад. Цхьабакъда, цу бирсача, халача шерашка цхьаккха хІама гунахьа доацаш шоай хьмсарча лаьтІан чІегилгах, Бешлоам-кертах баьха хинна гІалгІайи нохчийи цІаккха а бицлургбац тхона.

Аз лакхе белгалдаьккхар, са доттагІа Албогачиев Іусман вар, аьнна. Цул совгІа дукха кхыча тайпаех нах а бар соца хьоашал леладеш. Царех бар КостоевгІар, УгурчиевгІар, КартоевгІар. Цар берашца цхьана ихав со школе. Царца цхьана кач ихав коменданта воІа, цо са новкъостех «халкъа моастагІий» алар ца ловш, царца ихав комарашка, йийкъай сай дикагІа йола бера уйлаш...

Укх шера Кавказе нийсвелар со. ТІаккха, мишта Іелургва шийэггара бочагІа йола ханаш цхьана дІакхихьача доттагІчун зерат ца деш. Цудухьа Экажкъонгий-Юрта а кхаьчар со. Албогачиев Іусмана дезала чІоагІа безаме тІанийцар. Къайла санна кхухьаргда, хІанз тхоаш доккхий къонахий хинадале а, вІаши бІаргадайча бераш санна дийлхар сои Іусмани. ХІаьта тхона бІара а хьежаш бІаргех хий дувлар цу дийнахьа дуккхача наха. Хьанна ховргда из, хетаргахьа, цу юкъа цІаькха а дагабеха хургбар царна гаьнарча СибарегІе шоай Нана-Даьхе дагайоалаш, цунах гайна-ганза цкъа бІарг техача бакъдунен тІа баха а кийча болаш, уж уйлаш кхоачаш ца хулаш баьдеча лахьташка бийшараш.

Со хьалхаьчача шоллагІча дийнахьа доккха сагІа деш моттиг яр Экажкъонгий-Юрта. Из дувзаденна дар дуккхача шерашка цар сатийса маьждиг хьаделларца. Шийархитектурни хозалга диллача, мел дукха бІарахьежарах кІаьдлургвоацаш селлара хоза да из. Іаьлмате дика хІама да ишттал халo, бала Іайшача наха шоай ди, къаман культура, цун къаьнара дика оамалаш йиц ца еш, юхадийнъеш латталга. Цунна дола къаьгга тешал да школашка урокаш вайнаьха меттала хьехар, цхьаннена тІехьа массавар дІа а этта эшачоа новкъостал дар, кагирхоша боккхий барий сий дар, уж лархІар. ХІаьта цу тайпара хІамаш таханарча дийнахьа геттара дицденнад ала йиш я цхьайолча союзни республикашка.

Духхьал цхьан аьхки зІамигавар а воккхавар а дІаэтта хьалдаь даьккхад аз лакхе хьоахадаь маьждиг.

ХІаьта мел дег чура безаш тІанйбора юртахоша шоаш лоархІаш цу дийнахьа мел венар. Духхьал из цхьа масал тоъаргда хьаьша-да тІаэцара гІалгІай чІоагІа тІераболга, дунен чу мел долча хІамал чІоагІагІа цар шоаш болча вена хьаша лоархІалга ха.

ЦІаккха а дег чура даргдац сона Экажкъонгий-Юрта даьккха кхо ди. Аз дег тІара баркал оал цу юрта бахача наха. Со мичара ва шоашта хайча дукха хаттараш дора сога боккхийча наха. ХІаьта царна юкъе кІезига бацар Кокчетавски областе шоай вахара эггара халагІа дола шераш дІадихьараш, вовзаш-везаш волчоа цу лаьтта тІеххьара яьсий дийшараш. БІаргех йовлакхаш хьекхар къоанош, исташа.

Сай каьхат чакхдоалаш кхы цхьаьнха а дар са ала. Дукха гІалгІай ба хІанз а шоай автономи ца хилар бахьан Казахстане. Юкъерча Азе бахаш. Хала хІама да из, шоай хинна боахам, лаьтта хьа а ца луш оккхара ваьна лела везилга. Са ала хІама дац цох, духхьал гІелал я из, ца аьлча. Со тешаш ва цу гІулакха бехке волчоа Дала ше кхел ерг хиларах. ХІаьта гІалгІаша хьаехар шоай бокъо мара мичай. ЧІоагІа теша лов из бокъо цар котъяларгах.

Дехар дар са, ер каьхат «Сердало» газета тІа кепатохар. ХІаьта материалах доагІа ахча Экажкъонгий Юртарча маьждиге сагІийна дІадахийта, аьнна, дІахьожадар. Моаршалца шо лоархІаши шун деналах доккхал деши вола

Иван Игнатьевич КУРПОВСКИЙ.

НАЬХА ЙОАКХО ЕЛГА КЕРТТЕРА ДА

Товргдолча бесса хоза тийга барзкъа тІадийхача, мелла ха яха волча сага а сибат хувцалу. Къаьстта къоначарна дега тоам хулаш да парикмахераша товргйолча бесса прическа яр, хІамаш тегача мотористкаша хозача фасонагІа барзкъа тегар.

Цу декхарех дика лоархІабарал совгІа, Сунженски райбыткомбината болхлоша дІададахача шера план тІеххоачашйир. ЛаьрхІачул тІех 150 эзар гаргга сом пайда бир. Шоай производственни хьокхамаш тІа-тІа дикагІа хулийташ, бІубенна дІадоладаьд цар ер керда шу а. Хьалхарча ах бетта задани дикка тІеххоачашъяьй.

Райбыткомбината чуйоагІаш я района юрташкара барзкъаш тегаш а кхыдола наьха хьашташ кхоачашдеш а йола цехаш. Хьинаре къахьегаш я Карабулакера Гапархоева Хьалимата кулгалдеш йола барзкъаш тегача цеха коллектив.

Клиенташ раьза хургболча тайпара хоза барзкъа даккха а тега а хов райбыткомбината маІача наьха костюмаш тегача цеха мастерашта Тумгоева Марема, Махтисян Розайна, Дзангиева Тамарена. Цар заказчикаша царна ловцаш доах, баркал оал. Массаза а план тІеххоачашъю № 2 йолча Резникова Валентинас кулгалдеча швейни цеха коллективо а. Иштта къахьегамца сий лакха леладеш я Алсамбекова Замане кулгалдеча цеха коллектив а.

Къаьстта белгалбаха беза клиенташца дика товш а планови заданеш кхоачашъеш а бола парикмахераш Аушев Джабраил, Селиванова Валентина, Малюженко Анна, кхыбараш.

Атта доахаш дац вай ювцача коллективаша уж толамаш. ХІанзчул тІехьагІа дукха кхоачашде дезаш гІулакхаш а къоастае езаш проблемаш а я цар. Тоъаш яц барзкъаш тегача машинашта эшаш йола оатхалаш. Из бахьан долаш тоъал ха зехьа йоае езаш хул.

Хийла райбыткомбината чуйоагІача прачечне болх соцабе безаш хул барзкъаш дутта порошок а Іатташ дІайоаха средстваш а ца хиларах. Уж проблемаш дІайоахаре кхы а дикагІа дІагІоргбар болх.

Л. БЕКОВА.

Владикавказа историцара

ГАЬННАРДАР—ГАРГГАРДАР

Таханарча дуккхача лазарий овлаш дІаяхача — гаьнарча а сел гаьна йоацача а хана чу долх. Исторически бакъдар харо новкъостал ду вайна сатийна йоаца таханара ха дикагІа кхетае. Вай республике бахача наьха сахьувзадеча проблемаех цаІ а хинна дІаэттай гІалгІай халкъа хьакъехьа исторически нийсхо юхаоттаяра проблема. Цу хьакъехьа дукха хаттараш увттаду «Голос Чечено - Ингушетии» яха газет дешараша: Къ-ХІАССР Пригородни района истори миштад, Тийрка аьтта оагІорахьара города Орджоникидзе дакъа бокъонагІа шоай хила дезаш хІана лоархІ гІалгІаша тІатоІадаь, — дош иштта оттаде малагІа бахьанаш да цар?

«Бехктокхама боарам кхетабе» яхача материала тІа хьалхагІа а дийцадар Заур-Юрт яха гІалгІай юрт иллача метте пачхаьа Іаьдала гІап (крепость) Владикавказ хьахиларах. Города кхел миштa нийсъеннай Советски Іаьдал даьннача хьалхарча шерашка? Мел къамаьлаш хиннад цунна гоннахьа? Цу хьакъехьа язду исторически Іилмай кандидата Г. А. Ерещенкос.

1924 шера 7 июле ВЦИК-о баьча соцамагІа Горски Автономни Советски Социалистически Республика дІа а яьккха, СССР Конституцега хьежжа 1924 шера хьаяьй ГІалгІайи Къулбаседа - ХІирийи автономни ши область а Сунженски цхьа округ а. Город Владикавказах ше къаьстта административни единица яьй, юкъарчал доацаш РСФСР ЦИК-а кара а йолаш.

Лоаман къамашта юкъе автономеш ше хьаеш Советски Іаьдало теркалъяьй лоаман наьха культура, быта, баха ховшара территориальни башхалонаш. Город Владикавказ ГІалгІайчени Къулбаседа ХІирийчени административни центр а йолаш йисай дІахо а. Мехкара кхыйола промышленни центраш а санна боккхача лоархІаме хиннай из уж ши область экономически культурни дегІайоалаяра, ахархошка долча адамашта пролетарски влияни а еш.

Толаме дегІааха йолаеннай ГІалгІай автономни область. 1924 шера цунна дІаеннай 16 промышленни предприяти, царна юкъе йоккха 3 а йолаш: крахмальни, винокуренни заводаш город Владикавказера хьайрен. 1925 шера Советски правительства ГІалгІайченна ахча деннад промышленность юхаоттае. 1924 шерагара 1927 шерага кхаччалца йолча юкъагІа дІаяхийта капитальни вложенеш 249,4 эзар сом хиннад. Из бахьан долаш арахецаш йола еррига продукци 701,5 эзар сомагара 1624,4 эзар сомага кхоачаш алсамъяьннай. Нагахьа санна 1924 шера ГІалгІайчен ерригача промышленни предприятешка болх беш 140 болхло мара хиннавеце, 1928 шера 438 сагага дІакхаьчаб уж. ДукхагІйола промышленни предприятешн болхлой кадраш Владикавказе чуйигай, из цу хана а цул тІехьагІа а хиннай боахама, торгови, культурни центр. ГІалгІай автономни области товарооборотах 34 процент цунна кхоачаш хиннай. Цига хиннай здравоохранене учрежденеш юкъера дешара заведенеш: областной больница, индустриальни педагогически техникумаш, опорни школа, совпартшкола.

1928 шера 13 октябре ГІалгІай автономни областа кулгалхоштен халкъан вІалла дага доацаш парте Къулбаседа - Кавказски крайкома бюрос, цун хьалхарча секретара А. Андреева яьча докладага хьежжа, решени тІаийцай «Владикавказ Къулбаседа ХІирийченна дІаялара хьакъехьа». Цунна раьза хиннавац ГІалгІай автономни областа обкома секретарь И. Б. Зязикови облисполкома председатель А. И. Горчханови, цу деша хьакъехьа къаьстта шоай уйла йолаш хиннаб уж.

Из хоам сихха дІахезаб цу дешаца хьашт долаш йолча районашка бахача наха. Цо шийна тІаэзаб берригача лоаман наьха, эрсий - гІалгІазкхий, хІирий общественноста теркам, дукххача исторически бахьанегІа укхаза чІоагІа кегадаь хинна дерригачоалхане гІулакхаш хьал а хьоадеш.

Цу чоалханеча хьалашка ВКП(б) ГІалгІай обкома бюрос 16 октябре ладийгІад «13 октябре г. Владикавказа хьакъехьа крайкомо яьча решенех» лаьца обкома секретара баьча хоамага. Дош массе оагІорахьара дийцачул тІехьагІа резолюци тІаийцай Владикавказ дІаялара хьакъехьа крайкомо яьча решенена шоаш хоадамболлаш дуьхьала хилар хойташ. Сталина цІерагІа телеграмма яхьийтай гІалгІаша духьала даьккхар бокъонца дийца даллалца йолча хана края решени юхасоцаелга дехаш.

Цу дийнахье Москве вахав Горчханов Іисий Іаьла. ВКП(б) ЦК организационни отделерен СССР ВЦИК-ерен шийхаттарашта мегаргдола жоп ца а корадаь эггара хьалхара телеграмма яйтай цо парте ГІалгІай обкомага. Цу тІа хоам беш хиннаб, г. Владикавказа гІулакхаш крайкома планий хьакъехьа ВКП(б) ЦК-ана хІама а хайнадоацал, хІаьта из Къулбаседа ХІирийченна дІаялара хьакъехьа крайкомо яь решени къоабал ца еш тІа а ийцайол, аьнна. А. И. Горчханова баьча хоамо сатедаьд ГІалгІайчен кулгалхой. Цул тІехьагІа крайкома соцам дуккхача организацешта дІабовзийта лаьрхІад цар. Цунца дувзаденна парте обкома бюрос ВКП(б) ЦК-ага хабар даьд крайкомо яьча решенега хьожилген Владикавказ Къулбаседа - ХІирий областа дІаялара доладаь балхаш юхасоцаделген дехаш. ТІаийцача соцам тІа йоахар, крайкома решени городской актива дІайовзийтанза яргъяц, парте берригача членашта тІадилладар нах дІакхетабара, антисоветски элементаша леладу провокационни гІулакхаш, крайкома решенех къахьегамхошка къамашта юкъе довнаш гІеттадар духьа пайда ца эцийтара, Советски Іаьдала духьалара хабараш ца дувцийтара болх чакхбаккханза баргбац. Облисполкома фракцена тІадуллалда крайкома комиссена эша материалаш сихагІа гулъелга. ЦК-ана хьалхашка дош оттадар духьа цІаьхка а Москве бахийтаб И. Б. Зязикови А. И. Горчханови.

Цу революце текст дІаяхьийтай парте Къулбаседа-Кавказски крайкомага. Из решени крайкома кулгалхошта мегаяц. Крайкомо бюро членаш — Баланхин, Евдокимов, Зулат, Синицын, Питковский — юкъе а болаш комисси вІашагІъеллай. Владикавказе хьа а ена цо техкад ГІалгІай автономни областе этта общественно - политически хьал а Владикавказ Къулбаседа-ХІирий автономни областа дІаялара хьакъехья яь крайкома решени кхоачашъяра партийни организаце чакхдоаха гІулакхаш а.

18 октябре болх дІаболабаьб районни партийни комиссешен юххьанцарча партийни организацешен. Цига йийцай ши решени: крайкома — Владикавказ Къулбаседа - ХІирий автономни областа дІаяларах ярн цу дешах лаьца парте ГІалгІай обкома бюрос яьри. ТІаийцача соцамашца цар могабаьб парте обкомо лаьца никъ, чІоагІа критика яьй лакхе латтача органа решенена.

20 октябре Къилбаседа-Кавказски крайкома бюрос ладийгІад «ВКП(б) ГІалгІай обкомо лаьцача паькъа хьакъехьа» шийкомиссе яьча докладага, цунах лаьца резолюци тІаийцай.

Крайкомо ГІалгІай обком декхарийла яьй ГІалгІай къаман областе аргІанарча тайп-тайпарча кампанешка диллача а иштта крайкома бюро решене хьакъехьа парте членашка хоам бара даькъе а лерттІа хьал оттаргдола гІулакхаш сов чехка чакхдаха.

Цунца дувзаденна ГІалгІай партийни организаце кулгалхошта тІабиллабар моллагІа хІама лоарзагІдалара хьалхара бехктокхам.

Теркаме ийцаб комиссе балха юкъе ГІалгІай организаце викалаша цхьаккха дакъа ца лаьца хиларахи ГІалгІай области хьашташ Іалашдрара гІулакха комиссега цхьаккха тайпа предложенеш ца кхаьча хиларахи крайкома бюро комиссе баь хоам.

«Крайисполкома фракцена тІадуллалда, — йоахар соцам тІа, — ГІалгІай автономни областа бюджетага хьожача хана къаман - культурни гІулакхаштен юрта боахама гІулакхашктен тар ма лу дукхагІа ахча хьожаде оттаделга. ГІалгІай областе авторитетни комисси йохийтийла ГІалгІайчен хургйолча административни центрах дола дош кийчдара. Комиссе председателалла чІоагІволва Дорошев, комиссе состав советски порядкагІа вІашагІйоллийла. Комисси декхарийла йойла крайкома пленум хинначул тІехьагІа сов чехка цу моттиге дІаяха».

Цу соцама копеш Іодахьийтад Сталинга, Молотовга, Кагановичага, Рябовга, ЦК-ага.

1928 шера 30 октябре шоллагІа телеграмма кхаьчай парте ГІалгІай обкомага Москвера А. И. Горчхановгара. Цу тІа цо хоам баьб дош ЦК-а кхы дІахьалхашка ца доалаши долла хІама цхьаккха тайпа хувцам ца хулаш ше долчча дисан хилара хьакъехьа. Из йийцачул тІехьагІа обкома бюрос лаьрхІад крайкома бюро шийрешени юхаяккха оттарг ца хилар. Цул тІехьагІа тІаийцача соцам тІа яьхад, «ГІалгІай обкома хетар крайкомо вІалла теркал а даьдац, из бахьан долаш цо из партийни организацена хьалхашка Іалаьмате чоалханеча хьал тІа а оттаяьй Владикавказа хьакъехьара крайкома решени партийни наха дІа ма йовзийтийла аьнна декхар хьатІадилларца, берригача партийни кулгалхой авторитет йоаяьй, партийни организацега ахархошка долча адамашта кулгал дулургдоаца хьал оттадаьд».

Ноябрь бетта юххье кхы а чІоагІагІа гІовзадаьннад ГІалгІайчера хьал. ЦІаькха а автономни областе комисси яхийтанза яьннаяц парте Къулбаседа-Кавказски крайком. Цо яьча ГІалгІайчен партийни актива собранех а хетар хиннадац.

27 ноябре Москве вахав И. Б. Зязиков. ВКП(б) ЦК Іохкаьчача Ростове тІаийцача соцамах шийна хетар дІадийцад цо цига.

Владикавказски проблема къоастаяра даькъе эттача халонашца дувзаденна ВКП(б) Къулбаседа-Кавказски крайкомо 7 декабре юха а дийцад из дош. Решени тІаийцай, нагахьа санна город ХІирийченах дІатеха моттиг нийслой, ГІалгІай областа хьашташ Іалашдара хьакъехьара дош лаьрхха кийчделга къаьсттача комиссеца тІадуллалда аьнна, е къаьстта центр хьаелген цу гІулакха эшаш дола ахча бюджетера хьожаделген, е ГІалгІайчен культурно-боахама хьашташтa гІулакх дара Владикавказа дакъа дІакъоастаделга вІаштІехьа а доаккхаш.

Цу цхьан ханна тІадиллад Владикавказах дола дош ВКП(б) ЦК бокъонца къоастадаь даллалца йолча хана ГІалгІай, ХІирий, Владикавказски партконференцеш ца гулъелга.

1928 шера 11 декабре И. Б. Зязикова обкома бюро членашта дІадовзийтад Москве вахарах хьахиннараш, хоам баьб, Владикавказен ГІалгІайче Нохчийченах дІатохарен дешах лаьца саггота этта декхараш къоастадара цІаькха Ростовен Москвен ваханза варг ца хилара хьакъехьа.

Цу хана регионе нийсденнача гІулакхаша тІаэттача хьала кІалхарадовлара никъ ца лехача ца йоалача кхоачаьй партийнни советскии организацеш.

1929 шера январь болабеннача юххье ВКП(б) ЦК-аси парте Къулбаседа-Кавказски крайкомои соцам тІаийцаб «ГІалгІайчен Нохчийчен вІашагІтохара хьакъехьа». Из дош къоастадара областашка хьалхьожаваьв парте крайкома инструктор Вагданов. Цун инициативагІа 1929 шера 4—5 январе парте Нохчий обкомо йийцай ЦК-аси Къулбаседа-Кавказски крайкомои цхьана яь решени, тІаккха шин дийнахьа масседоагІорахьара йийцачул тІехьагІа хьаллаьцай из. Цул совгІа, Вагданова еннача предложенегІа соцам тІаийцаб уж вІашагІтохара дешах лаьца Нохчийчени ГІалгІайчени болхлой цхьана совещани гулъе аьнна. 1929 шера 9 январе парте Нохчийчени ГІалгІайчени обкомий дІакъайла заседани яьй. ГІалгІайчен обкома членаш сел сихха уж вІашагІтохара раьза хиннабац, цар яхачоа тІехьа хиннаб Нохчий обкома дукхагІбола членаш. Шиъ мара хиннавац уж вІашагІтохара тІехьа. Общественно - политически хьал кхохкадаларахи оттадаьча дешашта Нохчийчени ГІалгІайчени кулгалхой раьза ца хиларахи уж проблемаш хьа да ха а йоацаш ден повестка тІара юхаяханза ца йоалача кхаьчай ВКП(б) ЦК-ан крайкоми.

Г. ЕРЕЩЕНКО, исторически Іилмай кандидат.

(1991 шера 5 январера «Голос Чечено - Ингушетии» яха газет).

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ФРГ. «Ауфбау - ферлаг» яхача берлински издательстве кепатеха арадаьннад «ТІерахоссар» яха книжка. Из яздаьд ГДР хьалха хиннача кулгалхочунца Э. Хонеккерца публицисташа Р. Андертен (аьрдехьа) В. Херцберген (сурта тІа — пресс-конференци йолча хана) яьча беседай ларда тІа. Мадарра аьлча, из я кхаь бетта чухь хІара денна пленка тІа дІаязъеш хинна интервью. Книжка дешарий йиш хиннай социалистически немецки пачхаьалкхен историе чухь хиннача хьовзамах хьалха хиннача политикана фу хет ха.

АДН—ТАСС сурт.

КАЛЕЙДОСКОП

«Аренда дагакхабийтара лаьрхІа 3 медаль

1973 шера сентябре пачхаьалкхен переворот еш вийнача президента Сальвадор Альенда дагакхабара лаьрхІа медаль араьяккхай Чиле монетни ковно. Медала хьалхара экземпляр еннай Альенде Фондана. Кхыча экспонаташца, иштта президента шийа цун дезала а хІамашца, йицдургьйоаца медаль, фонда вІаштІехьйоаккхача солидарности музея экспозице дакъа а хинна дІаоттаргья.

Магелланово проливе дошув да?

«Геомар» яхача компане вІашагІъеллача экспедице лаьрхІар, Чиле къулбехьен районашка дошув доалла геологически структураш хила еза, аьнна. Пхе шера лаьрхІа дола балхаш дІадоладаьд Магелланово проливен, цунна чуйоагІача гІайренашкен. Тохкамаш дара мах ба 20 миллион доллар.

Дельфинаш лораяра

ХІанз 22 мехка болх беш йолча, шийна чу йиъ миллион совгІа саг чувоагІача Дунен халкъашта юкъерча экологически боламо хьатІадоагІача шера шийпредставительство хьаелла лаьрхІад Чиле. Форда чурча млекопитающешта (шура юача дийнача хІамай) волча чилийски специалиста Хуан Карлов Карденаса лерхІ, Чилера цу организаце керттерча декхарех цаІ лоархІ тунец яха чкъаьрий лувцаца йоккхийча флотилешка дельфинаш хІалак ца яйташ лораелга. ХІара шера Мексиканен Перунен юкъерча форда аренашка чкъаьрий лувцача флотилеша тунец яха чкъаьрий доалача хана ялх миллионал совгІа дельфинаш йоаю.

Чилерча океанерча хишка 35 тайпа киташ я, царех 26 тайпа дельфинаш я. Общественность а Іилманхой а цІенхаштта саготдеш ба дельфинаш кІезиглуш хилара а, иштта царех цхьайолча фухьярий дукхал массехк бІаь мара йоацаш кІезигьялара а.

ВЛАДИМИР ДУНАЕВ. (АПН).

Ирак: тІемах дола хоамаш

БАГДАДСКИ ХАНАХ НИЙССА 03. 00 ДАЬЛЧА

17 январе США-с тІом болабаьб Ирака духьала.

Президента пресс - секретара Марлин Фицуотера кепайоазонна ше лоаца заявлени еш аьлар: «Кувейт мукъаяккха йолаяьй. Коалицега гІолларча тха партнерий низашца вІаши бувзам а болаш ВІашагІкхийттача Штаташа «Яьссаленера дуІа» яха операци аьнна кодови цІи а йолаш тІом болабаьб ВІашагІкхийттача Къаймий Организаце Кхерамзлен Совета мандат кхоачашъелга вІаштІехьдаккхар духьа. 19.00 сахьат даьлча денз «Яьссаленера дуІа» яхача операцена юкъеэзача низаша Иракерчен Кувейтерчен гІирсашта низ бола хІамаш етт».

ИРАКА ПРЕЗИДЕНТА РАДИО ЧУ ГІОЛЛА КЪАМАЬЛ ДИР

ТІом болабаларца дувзаденна ше заявлени еш Саддам Хусейна иракски халкъага аьлар, «сийлахь - боккха фатальни тІом» дІаболабеннаб.

Ирака герзашцарча низий деза декхар да, белгалдаьккхар президента, Палестина, Голански лакхаленаш, Ливан мукъаяккхар. Иракски эскаро, «йицлургйоаца урок» лургья Ирака духьала тІом а болабаь, зулам даьча американски президента Буша. Шийкъамаьл укх дешашца чакхдалийтар Саддам Хусейна: «АллахІ сийлахь-воккха ва», «Котало гаргга я».

ХЬАЛХАРА ТІЕМА СВОДКА

Ирака Керттерча тІема командоване цу тІа йоах, американски авиаце бийсанна бомбаш чуйийттай иракски столицан Ирака кхыча гоородий эггара дукхагІа кхотабенна нах бахача районашта. Сводка тІа иштта бакъду, Ирака тІема-фе базашта а бомбаш йийтта хилар.

ДОККХИЙ ЗЕНАШ

Союзни авиаце юххьанца тІом болабаьча ханна даьд уж эггара боккхагІа низ болча иракски эскара бІуна — республикански гвардеменн Саддам Хусейна шийна ха деш болча бІунен. Сигалара шозлагІа дов чудеча хана «цхьалхаяьхай» Иорданеца доазув долча районашкара Ирака ракетни базаш.

Цул хьалхагІа израильски радиос хоам баьб иракски химически биологически арсеналаш парханташ йоахаш йоахаяь хиларах а хІаьта иштта «Ирака ядерни потенциал Іошаьръяра» хьакъехьа а.

РАКЕТАШ ЧУХЕЦАР

17 январе бийсанна «Земля — земля» яха пхи ракет кхессай Ирако Саудовски Араве территоре тІа гІолла, хьакхайкадаьд МЕНА агентства американски тІема хоамаш тІа а дегІа. Царех цаІ мехка столицана Эр-Рияда стІера чуйитай. Хоам бу, сигалара Іочу Иракаи Кувейтаи низ болаш хІамаш а етташ дов чудаьчул тІехьагІа юха жоп луча кепара етта йолаяьй ракеташ яхаш.

Официальни саудовски векало хьалхагІа бакъдацар Эр-Рияда иракски ракеташ йийтта хилар.

МЕНА агентства иштта хоам баьб, иракски ПВО-с «кегабенна тІом» баьб, зенитни ракетни комплексашкара герзаш дийттад США-и Великобританен самолеташта Иракен Кувейтен объекташта хьалхагІа союзни низий авиаце дов даьчул тІехьагІа, яхаш.

(ТАСС-о даьча хоамегІа).

ГІАЬЛЕ УВЗАРАШ БОАЦА МОХК

«Воинга-747» борта тІа «Сингапур Эрлайнс» яхача авиакомпане стюардессас еннача «Стрейтс таймс» яхача издане кердача номера тІара гучадаьлар, 1991 шера 1 январе денз Сингапуре пошлина йоацаш тхьамкий товараш хьачудахьарг доацаш соцадеш хилар. Пехкашта хулача рака из тайпа къовсам дІаболабаьб укхаза правительства санкцегІа. Из санна долча лазарех Сингапуре 1972 шерагара 1987 шерага кхаччалца цамогаш хиннав 30 саг. ДІадахача шера пехкашта рак йолаш 3,2 эзар саг дІаваьннав. ХІанзалца Сингапуре тайп-тайпара гІаьленаш эца йиш яр. Бакъдар аьлча, цу городе хьавена саг шоллагІча дийнахьа гІаьле оза безам болаш хилац, хІана аьлча, цигара улицашкара асфальташ шампунаца йилача сенна цІена хул.

Цкъа машинаца водаш корах аракхессар аз гІаьлен юхк. ДІаала хала да цул тІехьагІа цига хиннар. Цига хІаранена хьалхашка шийдекхар латт. Цигар бокъонаш я: заведенешкен, больницешкен, кинотеатрашкен, ресторанашкен, иштта общественни транспорташкен гІаьле оза йиш яц яхаш, Массарел дикагІа да вІалла цаазача.

ХІара тика чу «Варкал шоана, гІаьле ца озарах!», аьнна, тІаяздаь табличкаш йоахк. «Шоашта рак йий хьажа!», аьнна программа вІаштІехьяккхай Сингапурерча правительствос. Кулгалхоша тІеххьара баь соцам ба: Политически институте деша багІача студенташка гІаьле йитийта, аьнна. Цу зене долча гІулакхех дарба дарах закон телхадечарна тохаш дола гІод 30 долларов да. Сингапуре гІаьле увзараш дукха ба. Кхоана мехка мелдола тхьамка дІадаьлча а, премьер - министро Ли Куан раьза хургвацар тхьамкий гІулакхаш карадолаш вола министр отставке вахийта.

Николай ОБОТОВ. (ИАН).

УГУРЧИЕВ Азамат

ГIАЛГIАЙ

ГIалгIай массаз хиннаб
эздел долаш,
Царгара из даьккха
моттиг яц.
Аз-м доккхал ду се
гIалгIа волаш,
Духхьал деша тоама
яхаш дац.
ГIалгIай массаз хиннаб
денал долаш,
Цунна тешал вайга
шортта да.
Цхьаккха низ, из цунгар
доаккхаргдолаш,
Лаьттан букъ тIа бале
тамаш я.
Доккха денал цар
хьагойта дециЙ,
Деникинцаш чакх ца
боалийташ?!
Iоажал кхерош,
гIоазот ихабеций,
Шоашкар эсалал
бIарга ца йойташ.
Мехках боахаш Iаьржа
бала беча,
Сталина уж кагбе мегадац.
Топашта кIал нийсбаь
оттабича,
Вахар дехаш,
гора ийттабац.
ГIалгIай массаз хиннаб
цхьоагIо йолаш,
КIала кIийле йоацаш,
яхаш, дац.
Бала кхаьчар,
цIаккха ак ца оалаш,
Хьал ца лоацаш вита
моттиг яц.
ГIалгIай массаз хиннаб
хьаша лоархIаш,

ХьаьнагI мелдар цунна
лоаттадаьд.
КхерамагIа хьаьша
кIалхарвоахаш,
Хийла гIалгIачо са
Iодиллад.
Цунна дола тешал лаха
тахан,
Гаьна ваха вIалла
эшаш дац.
«Iаьржакинез» лорош
лийннаб селхан,
Цул везагIа гIалгIай
хиннадац.

ГIалгIай массаз хиннаб
сабар долаш,
Из бакъдолга
массанена хов.
Вайна ловндаь даха
машар болаш,
Ца хьовш дисад тахан
хийла дов.

Вайга сабар хилар
гойташ деций,
Кхолладенна тахан
латта хьал.
Вайга яхьа гIелал
тоъаш еций,
Араяллал чукъийла
дорхал?

Сабар да, воашта дика
ховндаь, —
Сих ца делча бакъдар
кот хургда.
КIайдар кIай ца хилча
ца доаландаь,
ТIеххьара дош, гIалгIай,
вай хургда!

Эггара беркатегIа йола лора специальность я Сагаева Асията хержар — из берий лор я. Нохч-ГIалгIай республикански больнице лор-педиатр йолаш болх бу кхо шу мара деце а, шийн балха говзал Iомае, шийн зIамигача пациентий дегашка бода никъ лаха, ше царна езаллийта вIаштIехьдаьннад Асията. Из говзал цо Iомаьйн ше 1987 шера йистеяьккхача Къулбаседа-ХIирий пачхаьлкхен медицински институте а, тIехьагIа интернатуре а деша ягIаш.

— Бераш гIо де массаза кийча я из, — оал Асиятах цунца болх беча лораша а, отделенерча унахоша а.

Лоро хьожаь назначени е йоаттIача бесса ю, кулг аттха да, оамалá дика я, яхаш, ювц берий отделене болх беш йола медсестра Пацаева Селита а.

СУРТА ТIА: аьрдехьара аьттехьа: А. Сагаева, С. Пацаева.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!

КПСС Нохч - ГIалгIай рескома общественно - политически центро хьех шо:

— 18 январе 17.00 сахьат даьлча республике баха нах молхашца Iалашбарах еча консультаце. Из ю Ульбиева Наталья Салаховнас — «Формация» яхача республикански ассоциаце председатела;

— 19 январе 10.00 сахьат даьлча республикера гражданаш тIаэцаргба Арсемурзае Турко Зайндиевича — Нохч - ГIалгIай Республика прокурора хьалхарча заместитела.

Тха адрес: Красни фронтовиккий улица, 12.

КПСС Нохч-ГIалгIай рескома общественно-политически цетр.

КРИМИНАЛЬНИ ХРОНИКА

Джугаани (ГуржегIен Республика) яхача юрта бахача наха шоаш кхел яьй шоай юртахочун, 53 шу даьннача колхозхочун Абулашвиле. Саг вер бахьан долаш чувелла воаллача Сигнахски РОВД-а изоляторера (набахтара) шоай юртарча 200 гаргтача саго низагIа хьаара а ваьккха, шоай юрта юха а вига цига тIой детташ вийнав.

(«Щит и меч» яха СССР МВД еженедельник, 4. 1. 91 ш. № 1.)

Керда тренер

Республикерча дукхача спорт езарашта хала а хеташ дар соахка «Терек» команда ловзар вIаштIехьа ца далар. Вайна ховча тайпара, ше хьалха таблица тIа хиннача моттигера кхы а тIехьашка яла йийзар цу команда.

Тренер воапача коллективо кхы Iа яха коталонаш йоахаргья, аьнна, хеташ сага вацар. Бакъда, сезоне цо бIаргадайта ловзараш-м кхы а вогIа дар.

ХIаьта укх деношка керда керттера тренер хьожаваьв грозненски «Терека». Из ва халкъашта юкъерча класса спорта мастер, заслуженни тренер А. Ф. Тарханов. «Йоккхача» футбол езаш болча наха дагавоагIа хургва СССР сборни командана юкъе воагIаш хинна из. А. Ф. Тарханова лакхехьара тренерай школа чакхъяьккхай.

Спорт езаш болча наха каст - каста хоатт «Мишта кийчлуш я «Терек» кердача сезонага?», «Фуд цу командe эргадаьнна?» — аьле. Цу хаттарашта жоп луш Александр Федоровича аьлар:

— КIезига ха я тхона йисар, тIайоагIаш латта шоллагIча лига яхьаш, бакъда, хетачогIа, из ха тоъаргъя тхона эша кийчо е.

— МалагIа хувцамаш хиннад команде?

— Доккхий хувцамаш хиннадац. Кривой Рогера вратарь Сергей Павлов «Терек» ловза ловш Iва. Иштта вай командана юкъе воагIаргва Горькерча «Локомотиве» ловзаш хинна нападающи Константин Караули.

Шоай хиннача команде юхабахка безам болаш ба Азове ловзаш вола Олег Градкий, Ставрополера Хас-Мухьмад Гелагаев, Польше хинна Олег Хохленко, астраханск «Волгарь» яхача командера Александр Суворов.

Уж вайна бовзаш а укхаза ловзаш хинна а ба. Бакъда таханар цар спортивни форма йовза ха хиннаяц тха. Дукха ха яц тренировкаш йолаенна.

Геттара дика кийчо еш ба «Терека» команда юкъебоагIараш, укх сезонах мукъагIа шоай болельщикашта дикахетар де безам болаш.

В. САЙДАЕВ.

Военни заказаш чIоагIа кIезигдар бахьан долаш «Машиностроитель» яхача Пермски завода коллектив продукце керда тайпаш карадерзаде дезача а цун боарамаш дукхагIа хилийта дезача а оттайир. Укхаза арахеца йолаьй кхачан промышленноста предприятешта лаьрхIа технологически оборудовани а, иштта автолюбителашеи сомий бешамаш лелаерашеи чIоагIа хоатташ йола легковой автомобилашта тIехьатувсаш йола «Скиф» яха туристски грузовойи прицепаш.

СУРТА ТIА: дIаяхьийта кийчъяь туристски автоприцепаш.

А. СЕДЕЛЬНИКОВА сурт

(ТАСС фотохроника).

Меттаех долча Закона проект ювцаш

Боккха кхаъ хиннаб

Перестройка хьалашка вай вахар событешца, фактащца, хроникашца диза да.

ГIалгIай халкъа ШоллагIа съезд, ногайско - казакий, беррнгача нохчийн съездаш историе яхай.

Нохчийн ГIалгIайн къамий вахар лоархIамеча гIулакхаца белгалдаьннад 27 ноябрь. Цу дийнахьа иттнел совгIа проект ювцаш дискуссеш яьчул, тIехьагIа республика Лакхехьарча Совета сессе тIайийцар Нохч-ГIалгIай Республика суверенитетах йола Деклараци, 17 статья шийн тайпара белгал а йоаккхаш. Республика экономически политически шийн лоIаме хилара из чIоагIа лоархIаме хIама да.

Советски Iаьдал оттадара тIехьа садехка тIем тIа лаьтта нохчийн гIалгIайн 1944 шера февраль бетта шоаш бахача моттигашкара боха а баь, Казахстанеи Юкъерча Азеи Iобахьийтар. Из яр сталинско-бериевски террор, лаьрххIа йола геноцид. ХIаьта тахан вайнаьха къамашта дукхача шерашка дагалаьтта кортамукъале, йиза йола демократи карайийрзай. Из доккха совгIат да.

Нохч - ГIалгIай къам, мехках дохадаь цун сий доаде гIерташ низ тIалоаттабаьбале а, деналах ца дохаш хьаденад. Цудухьа вайнаьха къамий бокъо я шийн лоIамагIа даха.

Республике дахача къамашца цхьана нохчашеи гIалгIашеи дегIайолаергья шоай культура, литература, мотт, искусство, дай оамалаш, традицеш, чIоагIдергда Российски Федерацецара, вай ерригача Советски Союзацара меттел доазол дехьарча мехкашцара а бувзамаш.

Ховш мадарра, Нохч-ГIалгIайчене бах 80-нел дукхагIа долча къамех бола нах. Уж берригаш а шоайла вошал, доттагIал долаш, вIаши новкъостал деш бахаш ба.

Тайп-тайпара уйлаши дагалаттараши дале а, формальни йоаца объединенеш, боламаш, партеш — лоацца аьлча, берригa нах цхьа барт болаш хила беза вай мохк тоабара тIехь.

Са къаьстта дош ала безам ба, кепайоазон тIа арадаьккхача, меттах долча Закона проектах.

Се гIалгIа а Iилманхо а хиларах тарра, аз йизза хьаллоац нохчийн гIалгIайн меттай пачхаьлкхен статусах долча Закона проект. ХIаьта эрсий мотт, дерригача къамаша вIаши бувцаш бола мотт хиларах тарра, пачхаьлкхен статус йолаш ма бий.

Нохчийн гIалгIайн меттай пачхаьлкхен статусо уж гармоничнн дегIаухалг шердара, школе даха ха йоацача берий учреждешка а, школашка а, вузашка а уж Iомадара новкъостал дергда. Вай хIанзарча вахаро тIагIертта дIадех наьна метташ овлангара эргадаха а дегIадоаладе а дезаш хилар.

ХIана эш нохчийн гIалгIайн меттай пачхаьлкхен статус? Законо йиш хулийтаргья вIаши бувца а, литературни а наьна мотт шаьрбе, бIаьхегIа хилийта.

ХIаьта нохчийн гIалгIайн метташ гаьнна ширача замалахьара хьадоагIаш, йоккха кIийле йолаш да. Цу метташка гIолла довз вайна воай шира истори, мохк, гIалаш, цIен кхуврч, кашамаш лоацца аьлча, вай вахарца дувзаденна мел дар.

Сона чIоагIа дезаденнад меттах долча закона проекта тIа саго шийна безача кхаь меттах — нохчий, гIалгIай, эрсий — хьаштдолчунца яздаь е бувцаш моллагIча Iаьдала а общественни а органашка шийн дагардар ала йиш хилар.

ХIанз са дош ала безам ба, гIалгIай автономи меттаоттаярах. Из дош къоастаде оттадаьд укх шера март бетта хургйолча Российски Федераце халкъа депутатий шоллагIча съезде. Из автономи меттаоттаьчул тIехьагIа гIалгIай халкъа йиш хургья шийн законагIа йолча исторически территоре тIа шийн мотт а культура а дегIайоалае.

Сона хетачогIа, нохчийн гIалгIайн метташ Iомадеш хила доагIа ерригача юкъерча специальнии лакхерчеи дешара заведенешка а.

Юхаметтаоттае йоагIа наьна меттала йола городий, юртий, цар улицай, додача хиний цIераш, иштта кхыяраш а.

Сона ловра меттах дола закон сихагIа юкъедоаладар, тIаккха метташ сихагIа дегIадоагIаргдар.

Р. УЖАХОВА,
филологически Iилмай кандидат, историе, экономика, социологе, филологе Нохч-ГIалгIай Iилма - тохкама института литература сектора заведующи.

Из массанена ловр да

ХIанз дукха ха йоаццаш кепайоазан тIа араяьккхача меттах долча Закона проектах сона доккха совгIат хиннад. Вайнаьха метташ гармоничнии дегIадара Iалашмате лоархIаме гIулакх да меттах дола закон тIаэцар. Цул совгIа, цун лоархIам бувзабенна ба вай мехка демократи йолаярца, къаьстта Iодахьийта, наьна метта хийра даьха хиннача вайнаьха къамашта хIаьта а.

Мотт дегIабарга хьежжа дегIайоагIаргья къамий культура, искусство, йицлуш латта вайнаьха традицеш, оамалаш. Цунца дувзаденна са дош ала безам ба вайнаьха алфавитах лаьца.

Вайнаьха алфавитах дола къовсамаш реакце ханашка сеца лаьтта дале а хIанз тахан демократи, гласность шерра яьржача хана юха а айдаьд наха. Мадарра аьлча-м, халкъо вIалла а дицдалийта а дацар из дош, массаза а дагалаьттадь. Дукхача боккхача наха, хала а хеташ дувц, латински алфавит дIа хIана даьккхар, из дешаш аттагIа дар, яхаш. ХIаьта белгалдаккха доагIа, сеца лаьттача ханашка политика, экономика, культура дешаш вахаца дага а бувлаш къеста деш ца хиналга.

Иштта нийсденнад гIалгIай метта Д. Мальсагова нийсдаь латински алфавит эрсий алфавитага даккхар а.

ХIанзарча гIалгIай алфавита гонахьара къовсамаш хозахета дувлаш дац.

Алфавита керттера функци багах оалаш дола дош йоазонца дIаалар я. ХIаьта вIаштIехьдоалийтеш эрсий алфавита из декхар кхоачашде? Масала, малагIа башхало я я (Iа), яь (Iа) яхача йоазошта юкъе. ХIана язду вай цхьаннахьа «оа» вокханахьа «о»? масала, боккха яха нейтральни оаз цкъаза хозаш а ца хозаш а хIана я? Уж санна дола масалаш дукха да. Цул совгIа, эрсий алфавита тIа даьккха гIалгIай алфавит доккха а да. Къаьстта чоалхане да из, берашта меттел кхийнарашта а хала да. Нохчийн гIалгIайн мукъабаьнача кхетамо уж тIаберзабаьб шоай истории культуреи йовзара а дегIайоалаяра а.

Ховш мадарра, хIанз дунен дукххача къамаша шоай хинна алфавиташ хийцад. Нохчашеи гIалгIашеи хIана мегаргдац хIанз дола эрсий алфавит латинскичунца хувца, из вайнаьха меттащца дикагIа тарлуш а мадий?

«Ориентир» яхача газета тIа яьздаьд: «Грозненский рабочий» яхача газета тIа араяьккхай «Кириллица» йита, аьнна, йола решени, референдум кхайка а ца еш».

Вай Iилманхошта тохкамаш деча гIулакх деш йола материал хила йоагIий-теш «Кириллицах» е дерригача халкъа паргIатта дола алфавит хьаэца доагIа цар? Сона хетачогIа, из тIеххьара аьннар бакъахьа хила мегар вайна.

Р. ЧАХКИЕВА,
Т. Эльдерханова цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхаьлкхен педагогически института преподаватель.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА,
19 ЯНВАРЬ

«С. М. Кирова цIерагIа парк» яха салаIара йола городской центр.

7.00. «УнахцIено» яха клуб. 9.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Машинаца художественни догамаш де Iомалу курсаш. 9.00. Варзкъаш даха, тега, плиссе, гофре е Iомалу курсаш.

«Машиностроитель» яха кинотеатр.

9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК.

9.00. Варзкъаш дахеи тегеи Iомалу курсаш. 9.00. ТЮЗ. 9.00. Кулгаца а машинаца а догамаш де Iомалу курсаш. 10.00. «Флюгер» яха вокально - инструментальни ансамбль. 12.00. «ЦIагIарча медсестрай» курсаш. 15.00. Халкъа халхара ансамбль «Меридиан». 15.00. «Дизайн вахача моттиге» яха курсаш. 15.00. Очарование школа. 18.00. ДIалокх эстрадни оркестро.

Н. К. Крупскаяйн ДК.

10.00. «Нокхарий леладар» яха клуб. 11.00. Технически кхоллама кружок. 12.00. «Историе оагIонаш» яха Университет. «Из халкъашта юкъера барт хилара тIехьа вар» (Л. Н. Толстойх лаьца). 14.00. Варзкъаш дахеи тегеи Iомалу курсаш. 15.00. Драматически кружок. 18.00. «УнахцIено» яха клуб.

С. М. Кирова цIерагIа ДК.

10.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 15.00. ДIалокх вокально-инструментальни ансамбло. 18.00. «Лидер» яха спортклуб.

Химиккий ДК.

17.00. ДIалокх духовой оркестро. 17.00. Камерни хор. 18.00. «СелаIад» яха халкъа хьалхара коллектив. 18.00. «Къона модельер» яха клуб.

Просвещене болхлой цIа.

9.00. «Кулга говзал» яха клуб. «Догамаш ду говзал». 12.00. «Байн Iаламн» яха клуб. «Халкъа традицеши хьу лораяря». 13.00. Шо хьех театр-студе «Маски». 15.00. «УнахцIено» яха спортклуб. 16.00. Iарбий мотт бувца Iомалу. 17.00. Къонача хьехархочун клуб.

«Красный молот» завода ДК.

15.00. «Дизайн вахача моттиге» яха курсаш. 15.00. «Вай беш» яха клуб.

Оргтехника» объединене ДК.

11.00. Вокальни группа. 12.00. Къонабарий цIей. 15.00. ТЮЗ. 16.00. «Ритм» яха халхара коллектив.

М. Горьке цIерагIа клуб.

9.00. Драматически кружок. 9.00. «Дизайн вахача моттиге» яха курсаш.

Хлебокомбината клуб.

8.00, 18.00. «Каратист» яха клуб. В. Маяковский цIерагIа клуб. 10.00. «Малх» яха киноклуб. 15.00. «Неша» яха клуб.

«Садко» яха бассейн.

17.30. «Икар» яха инвалидий спортивно - унахцIенон клуб.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК.

11.00. НГIР хьалхле дзюдох яккхар.

Гороно СДЮШОР стадион.

9.00. НГIР Iан хьалхле футболах яккхар.

КIИРАНДИ,
20 ЯНВАРЬ

«С. М. Кирова цIерагIа парк» яха салаIара йола городской центр.

7.00. «УнахцIено» яха клуб. 9.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Машинаца художественни догамаш де Iомалу курсаш. 9.00. Варзкъаш дахен, теген, плиссе, гофре е Iомалу курсаш.

«Машиностроитель» яха кинотеатр.

9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

Филармони зал.

15.00. Верий халкъа филармони. Симфонически оркестра концерт. ДIалокх А. Бородина произведенеш.

В. И. Ленина цIерагIа ДК.

9.00. Варзкъаш дахеи тегеи Iомалу курсаш. 9.00. Iаьханга хIамаш е Iомалу курсаш. 9.00. Кулгаца а машинаца а догамаш де Iомалу курсаш. 10.00. «Росинка» яха халхара ансамбль. 10.00. «Светлячок» яха студи. 10.00. «Улыбка» яха халкъа халхара ансамбль. 10.00. Дай-ноаной вIашагIкхетараш. 12.00. «Меридиан» яха халкъа халхара ансамбль. 12.00. ТЮЗ. 12.00. «ЦIагIарча медсестрай» курсаш. 12.00. «Фаьлгийн приключенейн дунен тIа» яха киноклуб. 13.00. Гитаристий кружок. 15.00. «Элегантность очарование» яха клуб. 15.00. «Дизайн вахача моттиге». 18.00. «40 шерал тIехбаьннарашта» яха сайре.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК.

9.00. «Кружевница» яха клуб. 9.00. Машинаца художественни догамаш де Iомалу курсаш. 10.00. Варзкъаш дахеи тегеи Iомалу курсаш. 14.30. «Краевед» яха клуб. «Массе хана халкъа дегашка».

С. М. Кирова цIерагIа ДК.

10.00. «Говза кулгаш». 11.00. ХIанзарча ханара халхара ансамбль. 12.00. «Мультик» яха клуб.

Химиккий ДК.

9.00. «Къона модельер» яха клуб. 11.00. «Заманхо» яха киноклуб. 13.00. «Каратист» яха клуб. 15.00. «Лидер» яха спортклуб.

Просвещене болхлой цIа.

9.00. Хьатега шоаш. 11.00. Хореографически студи. 12.00. Английски мотт Iомабу. 16.00. Халкъа театр. 18.00. СалаIара сайре.

«Красный молот» завода ДК.

9.00. Варзкъаш дахеи тегеи Iомалу. 13.00. «Соловушка» яха вокальни группа. 15.00. «Вай беш» яха клуб.

«Оргтехника» объединене ДК.

10.00. Варзкъаш дахеи тегеи Iомалу. 12.00. «Росинка» яха киноклуб. 13.00. Эстетика школа. 16.00. «Вдохновение» яха халхара коллектив.

М. Горьке цIерагIа клуб.

9.00. Варзкъаш дахеи тегеи Iомалу. 10.00. «СелаIад» яха халхара коллектив.

Хлебокомбината клуб.

8.00, 12.00. «Говза кулгаш» яха клуб.

В. Маяковске цIерагIа клуб.

10.00. «Малх» яха киноклуб. 15.00. «Неша» яха клуб.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК.

11.00. НГIР хьалхле дзюдох яккхар.

Гороно СДЮШОР стадион.

13.00. НГIР Iан хьалхле футболах яккхар.

Редактор
С. И. ЧАХКИЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

19 ЯНВАРЬ,

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — Краснодарски краера Анастасиевка яхача станицера святкаш.
7.15 — Массанена йола спорт.
7.30 — Ритмически гимнастика.
8.00 — Iуйрийнара развлекательни программа.
8.30 — Вай беш.
9.00 — ТСН.
9.15 — «Спрут-4». Художественни фильм. 6-гIа сери.
11.35 — «Сказка о Снегурочке». Мультфильм.
11.45 — Я. Фрида фильмаш. «Благочестивая Марта». 1, 2-гIеи сереш.
14.00 — Научно - популярни фильма премьера. «Ландшафты земли». 2-гIа сери. — «Ледники» (ФРГ, 1966 ш.).
15.00 — ТСН.
15.15 — «Мала малав ва». «Политически диалогаш» яхача циклера.
16.30 — Фаьлгийн приключенейн дунен тIа. «Приключенеш хина йоацача городе».
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Кхоана — нани я ди». Мультфильм.
19.05 — «Спрут-4». Художественни фильм. 6-гIа сери.
21.00 — Ха.
21.45 — «Он и Она...». Лирически программа.
23.00 — «Иляи-90». 20-ча Всесоюзни телефестивала тIеххьара сайре. 2-гIа часть. (1 январе хиннар юхахьокхар). Перерыв йолча хана (00.00) — ТСН.
1.55 — «ЖIалий дог». Художественни фильм. 1-ра сери.
3.00 — Джазови сурташ. А. Бабий.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Мультфильм.
8.30 — «Зос» яхача греческий ансамбла выступлени. Алма-Атера передача.
9.00 — «Содружество» яха видеоканал.
12.30 — Вай дахаш дола дуне. Режиссера К. Лаврентьева фильмаш «Сотворение хлеба».
13.55 — Русская речь.
14.30 — «Плюс одиннадцать». Российски ТВ программа. (16.00 — документальни фильма премьера «Четвертое измерение». 17.00 — Теледискотека передачи 50х50).
18.00 — Передачай программа.
18.05 — «Керда шу даькъала хилда шун» (1990 шера 31 декабре хиннар юхахьокхар). (гIалгIай меттала).
19.05 — «Сан дай баьхна юрт». Филармони солиста З. Дудаева кхолламах лаьца) (нохчийн меттала).
19.40 — Музыкальни открытка.
18.45 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.00 — Футбол. КхувшбоагIарашта лаьрхIа дунен халкъашта юкъера турнир В. В. Гранаткин дага а лаьца. Сборни — СССР-1 — сборни ФРГ. 2-гIа тайм. ФРГ-ра трансляци.
20.50 — «Ялта-91».
21.00 — Ха (сурдопереводаца).
21.45 — «Трое в лодке, не считая собаки». Художественни фильм. 1, 2-гIеи сереш.
23.50 — Фехтовани. Дунен халкъашта юкъера турнир «Московская сабля».
00.20 — Смольни соборе концерт.

20 ЯНВАРЬ,

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхен ха тIа.
11.00 — Iуйрийнара самукъадоаккха программа.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — УнахцIено.
13.00 — Юртара сахьат.
14.00 — «Вай берал дуга моркхаш». Документальни фильма премьера. Хьалхара дош оал ЮНЕСКО генеральни директора Ф. Майора.
15.00 — ТСН.
15.15 — СССР Пачхаьалкхен академически халкъа халхара ансамбла концерт. Художественни кулгалхо — СССР халкъа артист И. Моисеев.
16.20 — Къоначa кхвахало хорж. Шанс.
17.45 — ДIалокх Московски пачхаьлкхен симфонически оркестро.
18.10 — «Уолта Диснея гойт...».
19.00 — Кино кердадараш.
19.15 — «Йоккха вальс». Художественни фильм (США). (Хьалхара).
21.00 — Ха.
21.45 — «Аркадий Арканов доттагIашцеи доттагIашта лаьрхIаи».
00.05 — ТСН.
00.20 — «Хозалю кIалхардоаккхаргда дуне». Всемирный конкурс красоты.
1.50 — «ЖIаьлий дог». Художественни фильм. 2-гIа сери.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е дIаотта!
8.20 — Цирк! Цирк! Цирк! «Лом, пил, жIалий, иштта кхы дIахо...».
9.20 — «Репортаж у края пропасти». Документальни фильм.
9.50 — Художник волча мастерской. Алексей Кузьмич.
10.00 — С. Губайдуллина. «Слышу... Умолкло...». 12 дакъах латта симфони.
10.40 — «Экрана тIа Сибирь». Киножурнал.
10.50 — «Дядюшка Ау». Мультфильм. 1-ра сери.
11.15 — «Плюс одиннадцать». Российски ТВ программа.
14.45 — «Баьццара ворд». Художественни фильм.
11.00 — Передачай программа.
17.05 — «Фаьлг, фулг...». Берашта лаьрхIа программа. (1990 шера 31 декабре хиннар юхахьокхар) (гIалгIай меттала).
17.30 — ДIалокх И. Алимсултанова. Концерт.
18.30 — Дагалецамаш... Дагалецамаш... (1990 шера 31 декабре хиннар юхахьокхар) (нохчийн меттала).
19.30 — Телефильм. «Тропа в Беловодье».
19.55 — Коллаж.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Массанена йола педагогика.
21.00 — Ха (сурдопереводаца).
21.45 — Авторски телевидени. Телевизионни актера цIа «Намедни», «Знакомый незнакомец».

21 ЯНВАРЬ,

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — Iуйре (120 + 30).
9.00 — «Контакт». Экономически обозрени.
9.15 — Фаьлгийн приключенейн дунен тIа. «Тамашийна хIамаш йоацача городе».
10.45 — «Близкая пустошь». Документальни фильм.
11.45 — Вайцига студе Алтон-квартет.
12.00 — ТСН.
12.15 — Ширача зама оаз. ДIалокх А. Герасимовас.
15.00 — ТСН.
15.15 — «Города йистера больница». 5-гIа сери. ДIа-са къастар.
16.10 — Музыкальни гаизера. А.-В. Бетховена фортепианона лаьрхIа № 2 концерт.
16.45 — Берий сахьат (французски меттала урокаца).
17.45 — «Контакт». Экономически обозрени.
18.45 — «ГIайгIане январь тIкъаь дийлагIча». Документальни фильм.
19.55 — «ХIаране цIагIа чувула». 5 сери долча художественни фильма премьера. 1-ра сери.
00.35 — «ХьогI лаьца». Художественни фильм.
21.00 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Шира оаламаш». Научно-популярни фильм.
8.35, 9.35 — Литература. 9 класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — Разминка для эрудитов.
10.50, 11.40 — Биологи. 7 класс.
11.10 — «Бурда моден» гойт...
12.00 — «Баьццара ворда». Худ. фильм.
14.15 — БССР Пачхаьалкхен халхара ансамбла концерт.
15.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
17.20 — Передачай программа.
17.25 — «Там, где Волга серебристая». Телефильм.
17.55 — Реальности рынка.
18.35 — Музыкальни открыткаш.
18.45 — НПП.
19.25 — Хоккей. СССР чемпионат «Динамо» (Рига) — «Спартак». 1, 2-гIеи периодаш. Перерыв йолча хана (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.00 — Ха. (Сурдопереводаца).
21.45 — Хоккей 3-гIа период.
22.45 — «Загадка кубачинского браслета». Художественни фильм.
23.40 — Хоровой музыка концерт.

РАДИО

19 ЯНВАРЬ,
ШОАТТА

7.30 — «Юртара вахар» (нохчийн меттала).
7.45 — 8.00 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Дуне цхьан кIирагIа (нохчийн меттала).
8.40 — 8.45 — Реклама.
10.15 — Поэзе миноташ (нохчийн меттала).
10.35 — Ашараш.
10.40 — Ответственноста дефицит (нохчийн меттала).
11.00 — «Къонал».
11.30 — 12.00 — Учить, воспитывая.
15.15 — Классически музыка концерт.
16.00 — Хано дIадех (гIалгIай меттала).
16.15 — 17.00 — «Шоаттден сайренаш». Концерт.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта».

20 ЯНВАРЬ,
КIИРАНДИ

7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 — Барт чIоагIбе (гIалгIай меттала).
8.15 — 9.00 — Оаха даькъала бувц.
11.30 — 12.00 — КIиранден музыкальни программа.
15.15 — 15.30 — «Дешархо» (нохчийн меттала).
16.00 — Литературни Нохч-ГIалгIайче.
16.30 — Реклама.
16.40 — 17.00 — НегIий ашараш.
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттагIал долчарна». Концерт.

21 ЯНВАРЬ,
ОРШОТ

7.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
7.45 — Хоамаш.
7.55, 8.00 — Хаоттам. Ашараш.
8.20 — Арендни подряд гIулакхе (гIалгIай меттала).
8.30, 9.00 — Iуйрийнара гимнастика.
9.15 — Рынка дика тоазараш (нохчийн меттала).
9.30 — «Тхога язду». Письмой обзор (гIалгIай меттала).
9.45, 10.00 — Лоаца беламе дувцараш (гIалгIай меттала).
15.15 — Нохч-ГIалгIай радиои телевиденеи инструментальни ансамблаи иллиалархойи концерт.
15.45 — Реклама.
16.00, 17.00 — Информационно-музыкальни программа. Радиостудера духьалара трансляци.
18.00 — Керда хоамаш (нохчийн меттала).
18.10 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20, 18.40 — «Къонали хан» (нохчийн меттала).

Хаоттам

Тахан республике гIолла а Грозне а хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, Малхбузехьара секунда 2—7 метр сиха мух а болаш, фегара температура 1—6 градуси город Грозне 2—4 градуси шелал а йолаш ха хила тарлу.

Кхоанеи ломмен наг-нагахьа кхоалленаш а йолаш, бебеча оагIонашкахьара секунда 3—7 метр мух а болаш, фегара температура бийсашка 6—11 градус шелали, деношка 0—5 градус йIовхали йолащ ха латта тарлу.

Метеостанци.

Газета 1973 шера еннай «Знак Почета» яха орден

НАШ АДРЕС:

«СВЕТ» Газета Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской Республики, Чечено-Ингушского рескома КПСС,

364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-75-78; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-47-84, 22-90-66; культуры — 22-64-75; 22-54-04; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарей. ереи. шоаттеи деношка

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 154.